

Nr 242.

Ankom till riksdagens kansli den 25 juni 1946 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkten 126) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1946/47 beräkna

dels till Tekniska högskolan i Stockholm: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 700 000 kronor;

dels till Tekniska högskolan i Stockholm: Omkostnader ett förslagsanslag av 500 000 kronor;

dels till Tekniska högskolan i Stockholm: Materiel m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

dels till Tekniska högskolan i Stockholm: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek ett reservationsanslag av 60 000 kronor;

dels till Tekniska högskolan i Stockholm: Stipendier ett anslag av 19 000 kronor;

dels till Tekniska högskolan i Stockholm: Inredning och utrustning av nya lokaler ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor;

dels till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar ett förslagsanslag av 700 000 kronor;

dels till Chalmers tekniska högskola: Omkostnader ett förslagsanslag av 200 000 kronor;

dels till Chalmers tekniska högskola: Materiel m. m. ett reservationsanslag av 400 000 kronor;

dels till Chalmers tekniska högskola: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek ett reservationsanslag av 46 000 kronor;

dels till Chalmers tekniska högskola: Stipendier ett anslag av 7 000 kronor;

dels till Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor;

dels till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Stipendier för främjande av högre tekniska studier ett reservationsanslag av 45 000 kronor;

dels till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Bidrag till främjande av teknisk forskning ett reservationsanslag av 190 000 kronor;

dels till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar ett anslag av 3 000 kronor;

dels ock till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilagan 7, punkterna 10 och 11) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1946/47 beräkna

dels till Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor;

dels ock till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola ett investeringsanslag av 2 600 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 244, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 april 1946, föreslagit riksdagen att

1. dels medgiva, att för professorn Sigurd Mattias (Matts) Bäckström må från och med den 1 juli 1946 inrättas en personlig professur i kylteknik vid tekniska högskolan i Stockholm;

dels besluta, att Bäckström skall såsom innehavare av sagda befattning i avlöningshänseende vara likställd med ordinarie professor vid nämnda högskola;

dels ock medgiva att till upprätthållande av den med professuren förenade undervisningsskyldigheten må av statsmedel utgå bidrag i enlighet med vad departementschefen förordat;

allt under förutsättning att aktiebolaget Elektrolux i övrigt bestrider kostnaderna för Bäckströms avlöningsförmåner ävensom svarar för Bäckströms tjänste- och familjepensionering och bidrager till kostnaderna för institutionen för kylteknik vid högskolan på sätt av departementschefen angivits;

2. godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för tekniska högskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

3. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tekniska högskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

4. till Tekniska högskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 765 000 kronor;

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad av departementschefen anförts tills vidare från och med budgetåret 1946/47 medgiva överskridande av den i avlöningsstaten för tekniska högskolan i Stockholm upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal;

6. till Tekniska högskolan i Stockholm: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 527 400 kronor;

7. till Tekniska högskolan i Stockholm: Materiel m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor;

8. till Tekniska högskolan i Stockholm: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor;

9. till Tekniska högskolan i Stockholm: Stipendier för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 19 000 kronor;

10. till Tekniska högskolan i Stockholm: Inredning och utrustning av nya lokaler för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor;

11. dels medgiva, att för professorn Johan Arvid Hedvall må från och med den 1 juli 1946 inrättas en personlig professur i silikat kemi vid Chalmers tekniska högskola;

dels ock besluta, att Hedvall skall såsom innehavare av sagda befattning i avlönings- och pensionshänseende vara likställd med ordinarie professor vid nämnda högskola;

allt under förutsättning att aktiebolaget Mälardalens tegelbruk, aktiebolaget Gustavsbergs fabriker och aktiebolaget Surte glasbruk bestrida kostnaderna för Hedvalls avlöningsförmåner och övriga med professurens tillkomst förenade kostnader på sätt av departementschefen angivits;

12. godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

13. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

14. till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 772 000 kronor;

15. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad av departementschefen anförts tills vidare från och med budgetåret 1946/47 medgiva överskridande av den i avlöningsstaten för Chalmers tekniska högskola upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal;

16. till Chalmers tekniska högskola: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 198 000 kronor;

17. till Chalmers tekniska högskola: Materiel m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 425 000 kronor;

18. till Chalmers tekniska högskola: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 kronor;

19. till Chalmers tekniska högskola: Stipendier för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 7 000 kronor;

20. till Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 785 000 kronor;

21. till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Stipendier för främjande av högre tekniska studier för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

22. till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Bidrag till främjande av teknisk forskning för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 220 000 kronor;

23. till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 kronor;

24. till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 kronor;

25. till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Resestipendier åt lärare för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor;

26. till Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

27. till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor;

28. medgiva, att vid utgången av budgetåret 1945/46 befintlig reservation å det senast för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Reparation av högskolans äldre byggnader m. m. må disponeras intill utgången av budgetåret 1946/47.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sjödahl* (I: 339) och den andra inom andra kammaren av herr *Olson* i Göteborg (II: 519), i vilka hemställts, att riksdagen måtte, med frångående av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 244 angivna grunderna för beräkning av arvoden till speciallärare vid Chalmers tekniska högskola, besluta, att speciallärararvoden vid sagda högskola skola beräknas efter samma grunder som i propositionen föreslås beträffande tekniska högskolan i Stockholm;

dels en inom första kammaren av herr *Wehtje* väckt motion (I: 340), i vilken hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 244 måtte anvisa den höjning av anslaget till tekniska högskolan i Stockholm till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, som föranledes av i denna motion framställda yrkanden;

dels en inom första kammaren av herr *Nordenson* väckt motion (I: 341), i vilken föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 244 måtte uttala sig för en sammansättning av överstyrelsen för de tekniska högskolorna i enlighet med vad i motionen anförts;

dels ock en inom första kammaren av herr *Holmbäck* väckt motion (I: 342), i vilken hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 244 ville besluta, att sekreterarbefattningen vid tekniska högskolan i Stockholm från och med den 1 juli 1946 uppföres i lönegrad A 28 med tjänstetiteln högskolesekreterare.

I den mån redogörelse icke i det följande lämnas för motiveringen till de motionsvis gjorda yrkandena, får utskottet hänvisa till motionerna I: 339, I: 340, I: 341 och I: 342.

Inledning.

Kungl. Maj:ts förslag grundar sig i huvudsak på utredningsförslag, som framlagts av 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen. Såvitt angår den tekniska bibliotekstjänsten bygger propositionen på ett av nämnda sakkunniga och utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningens ordnande gemensamt avgivet betänkande i ämnet.

Riksdagen har redan på förslag av Kungl. Maj:t beslutat en utbyggnad av de tekniska högskolorna för möjliggörande av en årlig intagning av nya ordinarie studerande till ett antal av 250 vid Chalmers tekniska högskola och 450 vid tekniska högskolan i Stockholm i enlighet med de sakkunnigas förslag beträffande högskolornas kapacitet i detta hänseende. Såvitt gäller den förra högskolan har därvid det av de sakkunniga framlagda byggnadsprogrammet befunnits utgöra en lämplig grundval för högskolans fortsatta utbyggnad, under det att i fråga om utbyggnaden av den senare högskolan en generalplan, som — efter överarbetning av de sakkunnigas byggnadsprogram — framlagts av en av Kungl. Maj:t den 12 augusti 1944 för ändamålet tillsatt byggnadskommitté (*tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté*), godtagits som grundval för det fortsatta arbetet med utbyggnadens detaljplanering.

Departementschefen har vidare erinrat, att Kungl. Maj:t bland annat med hänsyn till de önskemål, som därutinnan framförts vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag, genom beslut den 18 januari 1946 bemyndigat chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla sju sakkunniga för att inom departementet verkställa utredning och avgiva förslag rörande utbildningen av lantmätare och lantbruksingenjörer samt därmed sammanhängande spörsmål. Jämlikt de för utredningen meddelade direktiven ha dessa sakkunniga även att överväga frågan om en förläggning av ifrågavarande utbildning till annan läroanstalt än tekniska högskolan i Stockholm ävensom att till prövning upptaga frågan om ordnandet av undervisningen i geodesi jämväl för de ordinarie studerandena inom avdelningen för väg- och vattenbyggnad vid omförmälda högskola.

De tekniska högskolornas inre organisation.

De tekniska högskolornas inre administrativa uppgifter handhavas av följande organ, nämligen

lärarkollegiet,
kollegienämnden,
förvaltningsnämnden,
avdelningskollegier,
avdelningsföreståndare,
rektor och prorektor,
sekreterare och kamrerare.

Högskolans samtliga professorer med rektor såsom ordförande och prorektor såsom vice ordförande bilda tillsammans *lärarkollegiet*.

Kollegienämnden utgöres av rektor såsom ordförande, prorektor såsom vice ordförande samt vid tekniska högskolan i Stockholm nio och vid Chalmers tekniska högskola sju valda ledamöter. Val av ledamot förrättas för tre år på det sätt, att lärarkollegiet, efter inhämtande av förslag av varje avdelningskollegium, utser en professor från vart och ett av avdelningskollegierna.

Förvaltningsnämnden utgöres av rektor såsom ordförande, prorektor såsom vice ordförande samt vid tekniska högskolan i Stockholm två valda professorer och vid Chalmers tekniska högskola en vald professor. Val av ledamot i nämnden jämte suppleant förrättas av lärarkollegiet för tre år.

Professors- och specialläraryrkebefattningarna vid högskolorna fördelas mellan de olika avdelningarna av styrelsen, sedan lärarkollegiet avgivit förslag. Dock må, om så befinnes lämpligt, professors- och specialläraryrkebefattningarna i allmänna vetenskaper hänföras till en särskild avdelning. De till en avdelning hörande professorerna och speciallärarna bilda ett *avdelningskollegium*.

För var och en av högskolans avdelningar väljer lärarkollegiet efter förslag av vederbörande avdelningskollegium bland avdelningens professorer en föreståndare för tre år.

Avdelningsföreståndare är ordförande i vederbörande avdelningskollegium och åligger att gå de studerande inom avdelningen till handa med råd och upplysningar angående deras studier.

Rektor och prorektor väljas av lärarkollegiet för tre år. Valbar är professor, som å dag, då ämbetet skall tillträdas, i minst tre år innehaft professorsbefattning vid högskolan. Val av rektor och prorektor skall anmälas hos styrelsen, som, därest valet befinnes vara i laga ordning förrättat, stadfäster detsamma. Innan sådan stadfästelse skett, må den valde ej utöva sitt ämbete.

Under vissa förutsättningar äro rektor och prorektor berättigade att avsäga sig val.

Rektor kan, om han så önskar, bliva helt eller delvis frikallad från skyldigheten att bestrida till hans professorsbefattning hörande undervisning och examination; dock skall han underrätta lärarkollegiet, huruvida och i vilken omfattning han begagnar sig av denna rätt. Häröfver skall lärarkollegiet därefter göra anmälan hos styrelsen.

Särskild befattning som *sekreterare* finnes endast vid tekniska högskolan i Stockholm, där tillika finnes en tjänst som *kamrerare*. Sekreterarbefatt-

ningen är för närvarande placerad i lönegraden A 26, kamrerartjänsten i A 24. Vid Chalmers tekniska högskola finnes en i A 22 placerad befattning som *kamrerare*. Däremot finnes icke någon särskild sekreterartjänst.

De förslag, som de sakkunniga framlagt i fråga om den inre organisationen av de tekniska högskolorna, innebära avsevärda förändringar i förhållande till vad som för närvarande gäller i detta hänseende.

Lärarkollegiet. *De sakkunniga* ha funnit lärarkollegiets åligganden genom sin nuvarande omfattning allvarligt inkräkta på de särskilda kollegieledamöternas verksamhet som lärare och forskare. Principiellt bör därför enligt de sakkunnigas mening lärarkollegiet endast taga befattning med ärenden, i vilka ett samråd mellan alla högskolans professorer är påkallat. Huvudsakligen från denna utgångspunkt ha de sakkunniga — såsom av den i propositionen lämnade redogörelsen framgår — föreslagit en långt gående begränsning av lärarkollegiets nuvarande uppgifter och befogenheter, särskilt såvitt gäller ärenden av administrativ natur. Därmed ha de sakkunniga även åsyftat att vinna en snabbare och effektivare handläggning av dylika ärenden. Av viktigare frågor, som nu behandlas av lärarkollegiet, skulle kollegiet sålunda enligt det föreliggande förslaget icke längre taga befattning med ärenden rörande tillsättning av professorer, speciallärare och laboratorer annat än genom utseende av ledamöter i en särskild beredningsnämnd, vilken skulle övertaga lärarkollegiets uppgift att avgiva förslag i sådana ärenden. Icke heller skulle kollegiet äga välja rektor eller prorektor, såsom för närvarande är fallet, utan rektor skulle utses av Kungl. Maj:t efter förslag av överstyrelsen och prorektor av överstyrelsen, efter kollegiets hörande. I övrigt skulle kollegiets åliggande att yttra sig över ansökningar till tjänster, som tillsättas av Kungl. Maj:t eller överstyrelsen, överflyttas å kollegienämnden. I kollegienämnden, som enligt gällande stadgar väljes av lärarkollegiet, skulle de olika avdelningsföreståndarna, vilka enligt förslaget utses av överstyrelsen, ingå som självskrivna ledamöter. Bland övriga åligganden, som nu ankomma på lärarkollegiet men som enligt det föreliggande förslaget skulle överflyttas å andra organ, må här nämnas kollegiets befogenhet att hemställa om docentförordnande och om återkallande av sådant förordnande, vilken tilldelats vederbörande avdelningskollegium, samt lärarkollegiets befogenhet att göra framställning om anslag av statsmedel för högskolans verksamhet, vilken avses skola överflyttas å kollegienämnden, varvid dock förutsatts skyldighet för rektor att informera kollegiet om framställningar i dylika frågor. Genom ett sådant åliggande för rektor borde enligt de sakkunniga i erforderlig mån bli sörgt för att samtliga ledamöter av lärarkollegiet erhålla kännedom om förslag till nyheter, som härröra från andra avdelningar än deras egen. Såvitt gäller studiefrågor borde enligt sakkunnigförslaget lärarkollegiet alltjämt äga granska kollegienämndens förslag till program samt till läro- och timplaner för undervisningen, men fastställandet därav, som nu jämväl ankommer på lärarkollegiet, skulle enligt sakkunnigförslaget ankomma på överstyrelsen,

som därigenom skulle få möjlighet att tillse, att undervisningen vid de båda högskolorna blir likvärdig såväl som helhet betraktad som när det gäller de särskilda läroämnena. Utan olägenhet borde vidare enligt de sakkunnigas mening lärarkollegiet kunna befrias från sitt åliggande att fastställa kollegienämndens förslag till studiehandbok ävensom från skyldigheten att fastställa formulär för examensbetyg och tentamensbok och vissa andra ärenden, vilka det i stället skulle ankomma på kollegienämnden att avgöra. Slutligen må nämnas, att lärarkollegiets åliggande att bedöma disputationssprov och däröver avgiva vitsord av de sakkunniga föreslagits överflyttat å kollegienämnden.

I *remissyttrandena* har tanken att befria lärarkollegiet från åtskilliga göromål, med vilka det nu har att taga befattning, genomgående vunnit anslutning, varvid dock betänkligheter i skilda hänseenden framförts mot en så långt gående beskränning av lärarkollegiets befogenheter, som de sakkunniga ifrågasatt. Såvitt gäller förslaget att överflytta lärarkollegiets befogenheter med avseende å tillsättning av professorer och vissa andra lärarbefattningar å en för varje särskilt fall tillsatt beredningsnämnd, ha de hörda instanserna i princip nästan genomgående anslutit sig härtill, dock ha lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola och matematisk-naturvetenskapliga sektionen vid Lunds universitet — med instämmande av det större akademiska konsistoriet — avstyrkt förslaget, därvid från Lunds universitets sida uttalats, att befodringsärenden alltjämt syntes böra ankomma på lärarkollegiet med hänsyn till dess mångsidiga sammansättning och den samlade erfarenhet, som besittes av detta organ i hithörande ärenden. Beträffande den närmare utformningen av sakkunnigförslaget i denna del ha i yttrandena starka betänkligheter anförts främst från de tekniska högskolornas och universitetens sida samt av statskontoret. Nu omförmälda remissinstanser ha även avstyrkt sakkunnigförslaget, i vad detta åsyftar att frantaga lärarkollegiet rätten att välja sin egen ordförande och vice ordförande, d. v. s. rektor och prorektor. Kanslern för rikets universitet samt matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola — med instämmande av högskolans lärarråd — ha även motsatt sig förslaget, att lärarkollegiet skulle frantagas rätten att välja avdelningsföreståndare. Såväl lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm som lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola ha vidare funnit betygsättning av doktorsavhandlingar samt frågor rörande docentförordnanden vara av sådan allmän betydelse för högskolornas vetenskapliga standard, att de böra behandlas av lärarkollegiet. Den förstnämnda högskolans lärarkollegium har därjämte ansett anslagsfrågor alltjämt böra behandlas av lärarkollegiet.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

För egen del ansluter jag mig till de sakkunnigas uppfattning om önskvärdheten av att lärarkollegiet så långt möjligt befrias från att taga befattning med ärenden, vilka icke äro av den beskaffenhet, att deras handläggning kan anses påkalla ett samråd mellan samtliga professorer. Enligt min mening läser

även, utan att ett allsidigt och sakkunnigt bedömande därigenom äventyras, åtskilliga ärenden, vilkas handläggning nu ankommer å lärarkollegiet, kunna anförtros andra organ, främst kollegienämnden. Genom en sådan anordning skulle vinnas — såsom de sakkunniga även framhållit — förutom en snabbare behandling av ifrågakommande ärenden, att åt lärarkollegiets ledamöter beredes möjlighet att ägna mera tid åt deras verksamhet som lärare och forskare. I anslutning härtill vill jag även framhålla, att de olägenheter, som i här berörda hänseenden framträtt med nuvarande organisation, kunna antagas komma att bli allt starkare framträdande i samma mån som högskolorna och den högre tekniska undervisningen utvidgas. Med detta principiella ståndpunktstagande är jag dock icke beredd att förorda en så långt gående begränsning av lärarkollegiets befogenheter som de sakkunniga ifrågasatt. I likhet med flera av remissinstanserna anser jag mig sålunda icke kunna ansluta mig till sakkunnigförslaget, i vad det avser att fråntaga lärarkollegiet rätten att välja rektor och prorektor, och icke heller kan jag biträda förslaget, såvitt gäller sättet för utseende av kollegienämndens ledamöter. I dessa delar synes mig de sakkunnigas förslag innefatta ett alltför allvarligt ingrepp i den rätt till självstyrelse, som sedan gammalt i viss utsträckning tillkommer vårt lands universitet och högskolor. Såvitt gäller kollegienämndens sammansättning vill jag redan nu framhålla, att jag visserligen finner de sakkunniga hava föbragt vägande skäl för att avdelningsföreståndarna skola bli självskrivna ledamöter därav, men enligt min mening bör det ej tillkomma en överstyrelse — såsom de sakkunniga ifrågasatt — utan alltjämt ankomma å lärarkollegiet att utse dessa. Denna ordning synes ur här berörd synpunkt så mycket mera påkallad, som det enligt det föreliggande förslaget i första hand blir kollegienämnden, som kommer att övertaga åtskilliga av de uppgifter, vilka för närvarande åvila lärarkollegiet. Vidare synes mig det i ett par remissyttranden framförda önskemålet, att lärarkollegiet skall bibehålla sina nuvarande befogenheter att avgiva vitsord över disputationssprov samt att handlägga ärenden rörande docentförordnanden böra tillgodoses.

Därest — såsom jag i annat sammanhang kommer att föreslå — en gemensam överstyrelse inrättas för högskolorna, finner jag i likhet med de sakkunniga, att det bör ankomma å denna att fastställa program samt läro- och timplaner för undervisningen vid högskolorna.

Vidare bör enligt min mening lärarkollegiet, i överensstämmelse med mitt tidigare angivna ställningstagande, befrias från handläggningen av åtskilliga ärenden av administrativt-kameral natur.

Såvitt gäller lärarkollegiets befattning med anslagsfrågor har den gångna tidens erfarenheter givit vid handen, att en mindre församling sannolikt skulle vara mera lämpad för handläggningen av dylika ärenden. Jag anser mig därför böra biträda förslaget om att kollegienämnden skall övertaga lärarkollegiets befogenhet i detta hänseende. Därvid torde det enligt min mening vara ändamålsenligt att i stadgarna för de tekniska högskolorna uttryckligen föreskrives, att kollegienämnden vid sin behandling av ifrågavarande ärenden skall verkställa en avvägning mellan de olika avdelningarnas önskemål.

Såvitt gäller tillsättning av professorer, speciallärare och laboratorer finner jag de sakkunnigas förslag att överlåta lärarkollegiets åligganden i dessa frågor å en för varje särskilt fall tillsatt beredningsnämnd beaktansvärt. Till den närmare utformningen av förslaget kan jag emellertid i vissa hänseenden ej ansluta mig. Jag vill därvid särskilt framhålla den enligt min mening vägande kritik, som i flera remissyttranden framförts mot att beredningsnämnden

icke skulle uttryckligen uttala sig angående en sökandes kompetens eller inkompetens utan endast föreslå den enligt nämndens mening lämpligaste till en professur eller annan ifrågakommande befattning. En sådan behandling av befordringsärendena skulle innebära, att en sökande betoges den möjlighet att få sin vetenskapliga skicklighet officiellt och opartiskt värdesatt, som en professorskonkurrens för närvarande skänker. Men därjämte skulle, såsom i ett yttrande framhållits, Kungl. Maj:t vid sin behandling av utnämningsfrågor komma att sakna tillräckliga förutsättningar för ett ställningstagande i det ärende, som föreligger till bedömande.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter närmare överväganden utfärda erforderliga bestämmelser beträffande detta spörsmål ävensom övriga här berörda frågor.

K o l l e g i e n ä m n d e n. Enligt sakkunnigförslaget, vilket av *departementschefen* tillstyrkts, skall denna bestå av rektor såsom ordförande, prorektor såsom vice ordförande och de olika avdelningsföreståndarna såsom självskrivna ledamöter. Departementschefen anser även lämpligt, att vederbörande sekreterare och kamrerare, var och en såvitt gäller till hans ämbetsområde hörande ärenden, delta i kollegienämndens överläggningar ävensom erhålla rätt att till protokollet anteckna sin mening. Motsvarande befogenheter borde i biblioteksfrågor tillkomma vederbörande överbibliotekarie.

Departementschefen förutsätter, att vissa ärenden, som nu ankomma på kollegienämnden, skola överflyttas till andra organ. Ett av de sakkunniga framlagt förslag om överflyttning till en särskild antagningsnämnd av kollegienämndens nuvarande befattning med antagning av studerande har av departementschefen avstyrkts.

F ö r v a l t n i n g s n ä m n d e n. *Departementschefen* har i likhet med de sakkunniga ansett denna nämnd kunna indragas.

I fråga om *avdelningskollegierna* föreslås icke några mera väsentliga förändringar, varemot *avdelningsföreståndarna* i vissa avseenden förutsatts skola få ökade befogenheter och bli självskrivna ledamöter av kollegienämnden samt erhålla särskilda arvoden av 800 kronor (föreståndarna för avdelningskollegierna för allmänna vetenskaper 400 kronor).

A v d e l n i n g s r å d. I syfte att skapa en organiserad kontakt mellan högskolorna och näringslivet ha *de sakkunniga* förordat inrättande av ett s. k. avdelningsråd för varje fackavdelning, bestående av 3—6 ledamöter. Avdelningsrådet skall enligt förslaget avgiva yttrande över avdelningskollegiets förslag till läroplaner och till större ändringar av studieverksamheten samt därmed sammanhörande utbildningsplaner. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt att undervisning och forskning vid respektive avdelningar bedrivs på ett ur näringslivets synpunkt ändamålsenligt sätt.

Rektor bör enligt förslaget vara självskrivnen ordförande i samtliga avdelningsråd, vilket ansetts naturligt, då rektor kan förutsättas vara den, som besitter den bästa samlade överblicken över högskolans olika specialområden. I övrigt skola enligt sakkunnigförslaget i regel samtliga ledamöter i avdelningsråden utses — vid tekniska högskolan i Stockholm — av styrelsen för svenska teknologföreningen och — vid Chalmers tekniska högskola — av styrelsen för tekniska samfundet i Göteborg. Såvitt gäller avdelningen för lantmäteri har dock föreslagits, att alla ledamöter skola utses av lantmäteristyrelsen, och i fråga om avdelningen för bergsvetenskap, att alla ledamöter utom en, vilken utses av styrelsen för svenska teknologföreningen, tillsättas av fullmäktige i Jernkontoret.

I *remissyttrandena* har förslaget i princip genomgående tillstyrkts, men beträffande den närmare utformningen därav ha skiljaktiga meningar gjort sig gällande, särskilt såvitt gäller frågan om rätten att utse avdelningsrådets ledamöter. I åtskilliga yttranden har sålunda uttalats, att industriens branschorganisationer vore mera lämpade att utse avdelningsrådets ledamöter än styrelsen för svenska teknologföreningen och styrelsen för tekniska samfundet i Göteborg, vilka sammanslutningar icke anses kunna göra anspråk på att i samma grad företräda de olika näringsföretagens intressen. Vidare har i ett antal remissyttranden framförts den åsikten, att de affärsdrivande verk, som i större utsträckning sysselsätta civilingenjörer, borde framför de förenämnda ingenjörsföreningarna ifrågakomma vid val av ledamöter i avdelningsråden. I några yttranden har såsom en lämpligare organisationsform förordats en förstärkning av avdelningskollegierna vid behandlingen av vissa frågor med representanter för näringslivet, varigenom skulle vinnas att samtliga ledamöter i avdelningskollegierna komme i kontakt med dessa. Vid remissbehandlingen har även gjorts gällande, att avdelningsråden borde tillerkännas befogenhet att inom sig utse ordförande ävensom att vederbörande avdelningsföreståndare vore mera lämpad att bekläda ordförandeposten än rektor. I åtskilliga yttranden har uttalats, att det av de sakkunniga ifrågasatta antalet ledamöter borde utökas. Slutligen har i ett antal yttranden föreslagits, att — då motsvarande avdelningar finnas vid båda högskolorna — ledamöterna i avdelningsråden i viss utsträckning skulle vara gemensamma.

För egen del har *departementschefen* anfört följande.

Det är enligt min mening för den högre tekniska undervisningen av särskild vikt, att ett fortlöpande samarbete äger rum mellan högskolorna och näringslivet, så att undervisningen på ett smidigt sätt kan anpassas efter den tekniska utvecklingen och de ekonomiska konjunkturernas växlingar. Behovet av en dylik samverkan har i gällande organisation beaktats genom bestämmelserna om högskolestyrelsernas sammansättning, vilka bereda möjlighet för statliga affärsdrivande verk och i viss utsträckning enskilda näringsorganisationer att utöva inflytande inom högskolornas ledning. Härutöver föreligger möjlighet till en värdefull kontakt med industrien genom de enskilda lärarnas personliga förbindelser med denna. Jag delar emellertid de sakkunnigas uppfattning, att den kontakt, som i förevarande avseende framstår såsom eftersträvansvärd,

för närvarande icke är i önskvärd grad säkerställd. Såsom även de sakkunniga framhållit äro nämligen ledamöterna av högskolornas styrelser ofta synnerligen strängt upptagna personer i chefsställning, som ej äro i tillfälle att mera ingående sätta sig in i förhållandena inom de olika fackavdelningarna och därigenom bilda sig en uppfattning om vilka åtgärder, som kunna vara påkallade för att anpassa undervisningen och forskningen efter utvecklingen inom skilda områden av det tekniska livet. Kontakten genom de enskilda lärarna är vidare i hög grad beroende av vederbörandes personliga förutsättningar och ämnets beskaffenhet.

Ur nu anförda synpunkter finner jag i likhet med remissinstanserna de sakkunnigas förslag om inrättandet av s. k. avdelningsråd erbjuda en lämplig utväg till förverkligande av här berörda önskemål. I princip ansluter jag mig därför till detsamma. Vad angår den närmare utformningen av sakkunnigförslaget så finner jag de vid remissbehandlingen framförda anmärkningarna mot att styrelsen för svenska teknologföreningen och styrelsen för tekniska samfundet i Göteborg som regel skulle utse samtliga avdelningsråd vid högskolorna befogade. Visserligen ha dessa sammanslutningar vid upprepade tillfällen nedlagt ett betydande och värdefullt arbete på olika frågor rörande undervisningen vid högskolorna genom kommittéer, i vilka lärare och ingenjörer från det praktiska livet samverkat, men det synes mig likväl motiverat, att industriens branschorganisationer och vissa statliga verk, som företräda intressen inom tekniskens olika områden, tillerkännes rätt att jämväl utse ledamöter i dessa råd. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra, att de nyssnämnda ingenjörssammanslutningarna vid bifall till vad jag i det följande kommer att förorda i fråga om sammansättningen av överstyrelsen för de tekniska högskolorna, skola tillerkännas befogenhet att vardera avgiva förslag beträffande en ledamotsplats i överstyrelsen. Enligt min mening bör icke nu fastställas, vilka myndigheter och sammanslutningar som skola utse ledamöter av avdelningsråden. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen bestämma detta för varje särskild fackavdelning. Därvid synes böra beaktas det i en del remissyttranden uttalade önskemålet om gemensamma ledamöter för vissa avdelningsråd vid de båda högskolorna.

Med mitt nu angivna ståndpunktstagande finner jag även lämpligt, att antalet ledamöter i avdelningsråden icke på förhand fixeras. Behovet härav torde variera avsevärt för olika avdelningars vidkommande. Jämväl frågan härom synes böra avgöras av överstyrelsen från fall till fall. Vad härefter angår frågan om ordförandeskapet inom avdelningsråden, finner jag i likhet med de sakkunniga rektor vara bäst skickad för utöandet därav med hänsyn till den samlade överblick han kan förutsättas besitta över högskolans olika fackområden. En sådan anordning skulle bidra till att åstadkomma en lämplig avvägning av de olika avdelningarnas intressen. Vid förfall för rektor bör prorektor inträda såsom ordförande. Slutligen vill jag framhålla, att det icke synt mig lämpligt att, såsom i ett antal remissyttranden ifrågasatts, organisera vederbörande avdelningsråd såsom ett förstärkt avdelningskollegium för behandlingen av vissa frågor. En sådan anordning är enligt min mening icke ägnad att giva avdelningsråden det inflytande, som här eftersträfvats. Å andra sidan är det även enligt min uppfattning av vikt, att ett nära samarbete kommer till stånd emellan avdelningsråden och avdelningskollegierna. Jag förutsätter emellertid, att detta i önskvärd utsträckning skall kunna säkerställas, därest vederbörande avdelningsföreståndare såsom föredragande i avdelningsråden tillerkännes rätt att delta i rådets för-

handlingar. Skulle erfarenheterna komma att utvisa, att tillräcklig kontakt icke uppnås härigenom, torde framdeles andra former för organisatorisk samverkan i förevarande avseende böra övervägas.

R e k t o r. *De sakkunniga* föreslå, att rektors befogenheter i åtskilliga hänseenden utökas, bland annat genom överflyttning av ett flertal ärenden från kollegienämnden. Bland annat skulle det ankomma å rektor att i ökad utsträckning avgöra personalärenden. Gentemot av rektor tillsatt befattningshavare skulle rektor äga vidtaga ifrågakommande disciplinära åtgärder, under det att disciplinmål nu ankomma å vederbörande styrelses handläggning. Kollegienämndens nuvarande uppgift att antaga specialstuderande ävensom att bevilja nedsättning i föreskrivna avgifter för ordinarie studerande och specialstuderande skulle även överflyttas å rektor. Från lärarkollegiet skulle rektor övertaga uppgiften att från undervisning avståga studerande, som ej fullgjort sina ekonomiska skyldigheter mot högskolan eller studentkåren. Rektors övervakning av undervisningen bör — med biträde av vederbörande avdelningsföreståndare — enligt de sakkunnigas mening utvidgas. De sakkunniga ha vidare föreslagit, att rektor ensam skall avgöra upphandlingsärenden. Slutligen erinras om att rektor enligt sakkunnigförslaget skulle övertaga kollegienämndens allmänna uppgift att handlägga alla högskolan berörande ärenden, om vilka ej är särskilt förordnat att de tillhöra annan högskolans myndighet.

Med hänsyn till den ökning av rektorernas arbetsbörda och ansvar, som ett genomförande av sakkunnigförslaget kunde förväntas medföra, är det enligt de sakkunniga icke lämpligt, att rektor tillika innehar professur vid högskolan. Han bör även enligt de sakkunnigas mening kunna utses utanför högskoleprofessorernas krets men helst under längre tid ha varit knuten till en teknisk högskola som lärare. Enligt förslaget skulle rektor placeras i lönegraden C 12 vid tekniska högskolan i Stockholm och lönegraden C 10 vid Chalmers tekniska högskola och förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av 6 år i sänder efter förslag av överstyrelsen.

I princip ha vid *remissbehandlingen* inga erinringar framställts mot förslaget att tilldela rektor ökade befogenheter. Förslaget att rektor skulle utses utanför professorernas krets eller — därest han innehade professur — frånträda densamma, har åter avstyrkts i ett flertal yttranden. Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm har sålunda gentemot en dylik ordning anfört, att mången professor säkerligen icke komme att vara villig åtaga sig rektorsbefattningen, om han samtidigt nödgades taga avsked från sin professur. Det skulle vidare vid sådant förhållande ofta bli svårt att underlåta att omvälja en rektor, som icke visade sig lämplig. Rektor borde alltså enligt lärarkollegiets bestämda uppfattning bibehålla sin professur. Statskontoret har för sin del särskilt framhållit, att förtrogenhet med och på egen lärarverksamhet grundad inlevelse i högskolans speciella problem vore lika viktiga kvalifikationer för innehavaren av rektorsämbetet som utpräglad läggning

för administrativ verksamhet och ledaregenskaper. Även ur sistnämnda synpunkt lämplig kandidat borde för övrigt enligt ämbetsverkets mening alltid finnas bland de vid högskolan verksamma professorerna.

Departementschefen anför för egen del följande.

För egen del har jag i princip intet att erinra mot en viss utökning av rektors uppgifter. På sätt framgår av vad jag i det föregående anført vid behandlingen av kollegienämndens uppgifter och organisation är jag emellertid icke beredd att föreslå en så långt gående utvidgning av rektors befogenheter som de sakkunniga ifrågasatt. Vad befattningen med disciplinmål angår torde det böra ankomma å den av mig i det följande föreslagna överstyrelsen att handlägga dylika ärenden. Jag finner vidare välgående skäl hava anförts mot förslaget, att rektor skulle kunna utses utanför högskoleprofessorernas krets eller att han — därest han tillhörde denna — skulle vara nödsakad frånträda sin professur. Jag vill härvid erinra, att, i samma mån som antalet professorer vid en högskola växer, även möjligheterna att bland högskolans professorer finna en lämplig kandidat för rektorsbefattningen torde komma att ökas. Jag kan alltså icke biträda förslaget i denna del. Då rektor enligt föreliggande förslag kommer att erhålla ökade arbetsuppgifter — jag erinrar i detta sammanhang om hans åliggande att vara ordförande i avdelningsråden ävensom om den ökning av hans arbetsbörda i allmänhet, som följer med en utvidgning av högskolan — torde det enligt min mening vara motiverat, att han erhåller ett ökat arvode. Jag vill därför förorda en höjning av arvodet till rektor vid tekniska högskolan i Stockholm från nuvarande belopp, 2 400 kronor, till 4 800 kronor om året och av arvodet till rektor vid Chalmers tekniska högskola, 2 000 kronor, till 3 600 kronor om året. Det synes mig vidare lämpligt, att mandattiden för rektor utsträcker från 3 till 4 år i överensstämmelse med vad jag tidigare förordat beträffande avdelningsföreståndare.

Beträffande prorektor ha de sakkunniga föreslagit en utökning av mandattiden från 3 till 4 år, under framhållande av att denne såsom vice ordförande i kollegienämnden borde utses för samma tidrymd som förordats för dess ledamöter, avdelningsföreståndarna. Såsom lämpligt arvode har föreslagits samma belopp som för avdelningsföreståndare eller 1 000 kronor till prorektor vid tekniska högskolan i Stockholm, som för närvarande åtnjuter ett arvode av 200 kronor, och 800 kronor till prorektor vid Chalmers tekniska högskola, vilken hittills icke uppburit något särskilt arvode.

Allmänna lönenämnden har ansett arvodena böra bestämmas till 1 000 kronor om året vid båda högskolorna.

Departementschefen har anført följande.

Jag biträder förslaget om en utsträckning av mandattiden för prorektor från 3 till 4 år i anslutning till vad jag nyss förordat för rektorernas vidkommande. Liksom i fråga om dessa finner jag ett högre arvode vid tekniska högskolan i Stockholm än vid Chalmers tekniska högskola motiverat. Mot de av de sakkunniga föreslagna beloppen har jag ingen erinran och förordar sålunda ett arvode av 1 000 kronor till prorektor vid den förra högskolan och 800 kronor till prorektor vid den senare högskolan.

Sekreterare och kamrerare. Enligt sakkunnigförslaget skulle vid tekniska högskolan i Stockholm sekreterar- och kamrerarbefattningarna

ombildas till befattningar i lönegraden A 28 och innehavarna därav benämnas högskolesekreterare och högskoleintendent.

Vid remissbehandlingen ha delade meningar gjort sig gällande med avseende å ifrågavarande befattningshavares lönegradsplacering och tjänstebenämning. Statskontoret har icke ansett sig kunna tillstyrka någon ändring härav, vare sig för sekreterarens eller kamrerarens vidkommande, varvid dock reservationsvis förordats en uppflyttning av sistnämnde befattningshavare till lönegraden A 26. Riksräkenskapsverket har ifråga om sekreterartjänsten intagit samma ståndpunkt som statskontoret och beträffande kamrerartjänsten uttalat, att enligt dess mening högre löneställning än lönegraden A 26 — med oförändrad tjänstebenämning — icke vore motiverad. Inom riksräkenskapsverket har reservationsvis föreslagits en befattningshavare som chef för en gemensam administrativ och kameral avdelning i lönegraden A 28 eller A 29 med bibehållande av en kamrerartjänst och eventuellt en sekreterartjänst eller ock alternativt två befattningar i lönegraden A 28 i enlighet med sakkunnigförslaget. Av allmänna lönenämnden, som icke haft något att erinra mot tjänstebenämningarna högskolesekreterare respektive högskoleintendent, har förordats lönegraden A 27 för båda dessa befattningshavare. En ledamot av nämnden har anfört skiljaktig mening häremot och — i huvudsaklig överensstämmelse med reservanten inom riksräkenskapsverket — förordat inrättandet av en administrativ avdelning under ledning av en byråchef i lönegraden A 30, med bibehållande av nuvarande löneställning för högskolans sekreterare och kamrerare.

Den för handläggning av motsvarande ärenden vid *Chalmers tekniska högskola* nu förefintliga kamrerarbefattningen skulle enligt sakkunnigförslaget ombildas till en befattning såsom högskoleintendent, tillika sekreterare, placerad till en början i lönegraden A 24 och därefter — då utbyggnadsprogrammet börjat genomföras — i lönegraden A 26. Statskontoret och riksräkenskapsverket ha tillstyrkt förslaget, i vad det avser en uppflyttning av befattningen i 24 lönegraden. Allmänna lönenämnden har för sin del ej funnit skäl att framställa någon erinran mot de sakkunnigas ifrågavarande förslag, under det att lärarkollegiet uttalat sig för en uppdelning av befattningen i en sekreterartjänst och en kamrerartjänst.

Departementschefen har anfört följande.

De administrativa och kamerala ärendena vid tekniska högskolan i Stockholm äro redan nu av betydande omfattning och komma vid den planerade utbyggnaden av högskolan att under de närmaste åren successivt öka. Även om vissa skäl kunna anses tala för ett inrättande vid högskolan av en befattning såsom byråchef eller en därmed jämförlig befattning på sätt i ett par remissyttranden reservationsvis ifrågasatts, har jag likväl icke funnit mig böra förorda detta förslag. Jag vill emellertid här förutskicka, att jag i det följande i stället kommer att föreslå inrättandet av en befattning såsom

byråchef hos överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Det har nämligen syns mig ändamålsenligare att på detta sätt tillföra högskolornas administration en administrativ kraft i här avsedd tjänsteställning.

Vid övervägande av frågan om sekreterar- och kamrerartjänsternas löneställning har jag kommit till den uppfattningen, att båda dessa befattningar lämpligen böra placeras i lönegraden A 27 på sätt allmänna lönenämnden förordat. Mot den av de sakkunniga föreslagna tjänstebenämningen »högskolesekreterare» för den förra och »högskoleintendent» för den senare befattningens del har i likhet med lönenämnden jag ingen erinran.

Beträffande Chalmers tekniska högskola finner jag en förstärkning av den administrativa organisationen nödvändig. Till vinnande härav synes mig icke enbart en mindre uppflyttning av den nuvarande kamrerarbefattningens lönegradsplacering — på sätt de sakkunniga förordat — tillfyllest. Disproportionen mellan detta förslag och förslaget om inrättandet av två högre befattningar vid tekniska högskolan i Stockholm är uppenbar och blir än mera framträdande vid en utbyggnad av Chalmers tekniska högskola. Medelsomslutningen och antalet befattningshavare vid denna högskola äro emellertid — såsom av det förut anförda framgår — avsevärt lägre vid denna högskola än vid tekniska högskolan i Stockholm, låt vara att Chalmers tekniska högskola efter utbyggnaden torde komma att bli av ungefär samma storleksordning som tekniska högskolan i Stockholm nu är. Vid övervägande av den föreliggande organisationsfrågan har jag för Chalmers tekniska högskolas del — i likhet med högskolans lärarkollegium — ansett mig böra förorda inrättande av en särskild befattning som sekreterare. Denna torde tills vidare böra uppföras i lönegraden Eo 24 under benämningen »högskolesekreterare». Vid detta ställningstagande har jag icke funnit anledning, att föreslå någon uppflyttning av kamrerarbefattningen, vilken sålunda bör bibehållas i lönegraden A 22 med oförändrad tjänstebenämning.

I enlighet med vad jag sålunda förordat skulle den kvalificerade personalen för handläggningen av administrativa och kamerala ärenden vid vardera högskolan komma att omfatta följande befattningshavare, nämligen

vid tekniska högskolan i Stockholm	
1 högskolesekreterare	A 27
1 högskoleintendent	A 27
samt vid Chalmers tekniska högskola	
1 högskolesekreterare	Eo 24
1 kamrerare	A 22.

Avslutningsvis anför *departementschefen* följande.

Ett genomförande av de av mig i det föregående förordade förändringarna med avseende å de tekniska högskolornas inre organisation torde kräva en viss förberedelse. Det synes mig därför lämpligt, att den nya organisationen i princip icke träder i funktion förrän den 1 juli 1947. Såvitt gäller de av mig föreslagna befattningarna för handläggningen av administrativa och kamerala ärenden vid högskolorna är jag emellertid av den uppfattningen, att desamma böra inrättas redan från och med nästa budgetår. Icke minst under övergångstiden torde behov av tillgång till kvalificerad sakkunskap för handläggningen av dylika ärenden komma att göra sig starkt gällande. I detta sammanhang vill jag även erinra, att innehavaren av den nuvarande sekreterartjänsten vid tekniska högskolan i Stockholm med ingången av nästkommande juni månad inträder i pensionsåldern. Det torde få an-

komma å Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter beträffande ifrågavarande befattningshavares åligganden och uppgifter under övergångstiden, som må finnas påkallade. Vid mitt nu angivna ståndpunktstagande torde någon förändring med avseende å för närvarande utgående arvoden till högskolornas rektorer m. m. icke böra vidtagas för nästa budgetår.

Till vad departementschefen föreslagit med avseende å de tekniska högskolornas inre organisation kan utskottet giva sin anslutning. Utskottet anser sålunda i likhet med allmänna lönenämnden och departementschefen att sekreterartjänsten vid tekniska högskolan i Stockholm bör placeras i lönegraden A 27 och har icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att befattningen i enlighet med vad i motionen I: 342 påyrkats skulle uppflyttas till lönegraden A 28. Utskottet avstyrker alltså bifall till detta motionsvis gjorda yrkande.

Utskottet.

De tekniska högskolornas administrativa ledning.

Enligt gällande stadgar för de tekniska högskolorna står vardera högskolan under ledning av en styrelse, som har överinseende över högskolans alla angelägenheter och lyder omedelbart under ecklesiastikdepartementet. Styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm består av sammanlagt 11 ledamöter, av vilka 10 utses av Kungl. Maj:t på sådant sätt, att lärarkollegiet avger förslag beträffande ordförandeplatsen och en ledamotsplats, varjämte envar av följande institutioner har att föreslå en ledamot, nämligen vetenskapsakademien, kommerskollegium, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, ingenjörsvetenskapsakademien och svenska teknologföreningen. Den återstående ledamoten av styrelsen utses av Jernkontoret.

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola utgöres av 7 ledamöter, av vilka 4 förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag avgivet för ordförandeplatsen av lärarkollegiet och för vardera av 3 ledamotsplatser av ingenjörsvetenskapsakademien, handelskammarens i Göteborg industrisektion samt tekniska samfundet i Göteborg. Övriga 3 ledamöter utses av frimurarbarnhusdirektionen i Göteborg.

Mandattiden för ordförande (preses) samt övriga ledamöter av högskolestyrelserna utgör 4 år.

Rektor eller, vid förfall för honom, prorektor skall närvara vid styrelsens sammanträden och äger deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Till vardera styrelsens förfogande står en sekreterare, som åtnjuter ett årligt arvode av 900 kronor respektive 400 kronor. Såsom sekreterare åt styrelsen för Chalmers tekniska högskola tjänstgör för närvarande högskolans kamrerare.

Vid sidan av sin huvuduppgift att handha den administrativa ledningen för Chalmers tekniska högskola har emellertid styrelsen för denna högskola att

fungera som styrelse för Chalmers provningsanstalt och — jämte gymnasiet rektor — för tekniska gymnasiet i Göteborg samt — jämte anstaltens chef — för statens skeppsprovninganstalt. Dessutom har högskolans styrelse befattning med vissa fonder, som ej äro stipendiefonder.

Enligt *sakkunnigförslaget* skall i stället för de särskilda styrelserna för de tekniska högskolorna inrättas ett gemensamt organ för utövande av den administrativa ledningen av högskolornas verksamhet i syfte att åstadkomma ett stadgat och fördjupat samarbete dem emellan. Såsom skäl för den sålunda föreslagna anordningen har bland annat anförts svårigheten för Kungl. Maj:t att utan tillgång till en gemensam överinstans mot varandra väga av högskolorna framställda krav och önskemål med avseende å utbildningen vid de båda högskolorna och olika därmed sammanhängande spörsmål.

Vid övervägande av frågan om den lämpligaste organisationen av den centrala överinstansen ha de sakkunniga i valet mellan ett kanslersämbete och en överstyrelse stannat för en lösning i enlighet med det senare alternativet. Utslagsgivande för de sakkunniga ha härvid varit två synpunkter, nämligen å ena sidan vanskligheten för en man att förvärva tillräcklig överblick över den tekniska utvecklingens olika områden och å andra sidan önskvärdheten av en nära personlig kontakt med näringslivet och den tekniskt-vetenskapliga forskningen.

I de avgivna *remissvaren* har de sakkunnigas förslag om inrättande av en särskild överinstans för de tekniska högskolorna så gott som utan meningsskiljaktighet godtagits; enda undantaget utgör svenska gruvföreningen, som i princip uttalat sig för att den nuvarande ordningen med enbart lokala styrelser bibehålles. Däremot ha åsikterna gått isär i frågan om hur den administrativa överinstansen bör organiseras. I ett yttrande, nämligen statskontorets, har ifrågasatts, huruvida icke även de tekniska högskolorna skulle kunna inordnas under universitetskanslern. Andra remissorgan åter ha uttalat sig till förmån för ett särskilt kanslersämbete för ifrågavarande högskolor. Till stöd härför har bland annat framhållits, att en kansler lättare än en månghövdad styrelse skulle kunna upprätthålla den personliga kontakten med högskolorna, varigenom en snabbare behandling av ärendena skulle kunna förväntas. Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm, vars yttrande är representativt för denna uppfattning, har ansett, att kravet på särskild sakkunskap skulle kunna bliva tillgodosett genom att kanslern, när han så funne påkallat, finge tillkalla experter för samråd eller ock vid sin sida finge ett råd, sammansatt av företrädare för näringslivet och de tekniska vetenskaperna.

Flertalet remissinstanser ha emellertid anslutit sig till de sakkunnigas förslag och väsentligen på de av dem anförda skälen förordat inrättandet av en överstyrelse.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

För egen del vill jag till en början erinra om att tanken på en gemensam överinstans för de tekniska högskolorna länge varit aktuell. 1929 års sakkunniga för omorganisation av den högre tekniska undervisningen förordade sålunda inrättande av ett kanslersämbete för rikets tekniska högskolor; 1934 års sakkunniga ansågo en överinstans i form av en gemensam överstyrelse principiellt önskvärd men nöjde sig med att förorda inrättandet av ett samarbetsorgan i form av delegerade för rikets tekniska högskolor. Vid tillsättandet av 1940 års sakkunniga ansåg föredragande departementschefen, att lämpligheten av att ställa högskolorna under tillsyn av en särskild central myndighet borde övervägas. Enligt min mening ha erfarenheterna vid behandlingen av högskolans framställningar under de år, som förflutit sedan frågan om inrättandet av en gemensam administrativ ledning först väcktes, i hög grad bekräftat behovet därav. Det av riksdagen vid flera tillfällen uttalade önskemålet om planmässighet i högskolornas utveckling och en inbördes avvägning av deras önskemål och behov synes icke kunna bli tillgodosett utan en sådan sammanhållande instans. Önskvärdheten av en sådan måste också komma att växa, därest i enlighet med nu föreliggande förslag den högre tekniska undervisningen under en följd av år kommer att kraftigt utvecklas och moderniseras. Jag tillstyrker alltså, att en gemensam överinstans kommer till stånd.

Vid övervägande av frågan om den lämpligaste organisationsformen för den gemensamma administrativa ledningen har jag till en början utgått från att universitetskanslern, med den utveckling som den vetenskapliga forskningen vid våra universitet och de därmed jämställda allmänt inriktade högskolorna kan förväntas få, icke skall finna det möjligt att ägna tillräcklig tid även åt de tekniska högskolorna. Vad åter tanken på inrättandet av ett särskilt kanslersämbete för sistnämnda läroanstalter beträffar, kunna helt visst vägande skäl anföras till förmån för en dylik anordning. Då emellertid såväl de sakkunniga som flertalet remissinstanser funnit ett kollektivt organ utgöra den ändamålsenligaste administrationsformen har jag i avvaktan på närmare erfarenhet härutinnan ansett mig böra förorda, att en gemensam överstyrelse inrättas för rikets tekniska högskolor. Härigenom vinnes, att det beslutande organet erhåller en fastare förankring i produktionslivet och den vetenskapliga forskningen.

Den fråga, som härnäst inställer sig, gäller överinstansens sammansättning. Härutinnan ha bland dem, som i ärendet uttalat sig till förmån för överstyrelseformen, vissa meningsskiljaktigheter kommit till synes. De sakkunniga ha ansett, att överstyrelsens samtliga ledamöter, inalles 9, skulle utses av Kungl. Maj:t, ordföranden (preses) utan föregående förslag, övriga ledamöter däremot efter förslag av olika för högskolans verksamhet intresserade organ. Sålunda skulle vartdera lärarkollegiet ha att föreslå en ledamot, samt vetenskapsakademien och lantmäteristyrelsen likaledes var sin ledamot. De 4 återstående styrelseledamöterna skulle utses efter förslag av de avdelningsråd, som föreslas komma att upprättas vid högskolorna. Två ledamöter i överstyrelsen skulle speciellt representera västsvenska intressen.

I de remissvar, som innehålla uttalanden till förmån för en lösning enligt överstyrelsealternativet, har i vissa fall framförts önskemål om en delvis annan sammansättning av överstyrelsen. Sålunda har förslag framlagts om representation i överstyrelsen för Sveriges industriförbund, ingenjörsvetenskapsakademien och de anställdas centralorganisation, varjämte i ett yttrande förordats direkt representation för näringslivets viktigaste branschsammanlut-

ningar, trots att detta skulle medföra en icke oväsentlig utökning av antalet ledamöter. Mot förslaget att lantmäteristyrelsen, som för närvarande jämte 4 andra statliga styrelser äger föreslå ledamöter i tekniska högskolans i Stockholm styrelse, skulle få denna befogenhet överflyttad till den nya överstyrelsen, har erinran framställts i ett yttrande. I ett annat yttrande, avgivet av fullmäktige i jernkontoret, erinras om att avdelningsråden, som skulle komma att tillsättas av överstyrelsen, skulle komma att stå i en viss beroendeställning till denna; det vore därför olämpligt att tillägga avdelningsråden förslagsrätt till vissa platser i överstyrelsen.

Vid övervägande av de sålunda i olika hänseenden framförda önskemålen och förslagen har jag för egen del funnit, att en sådan sammansättning av överstyrelsen bör eftersträvas, som säkerställer att detta organ får en allmän överblick över näringslivet och de tekniska vetenskaperna, medan det däremot icke synes mig nödvändigt att där bereda utrymme för speciella branschintressen. Sådana intressen skulle, vid bifall till vad jag i det föregående förordat beträffande högskolornas inre organisation, bliva beaktade och tillräckligt företrädda genom tillkomsten av de nya avdelningsråden. Jag kan sålunda icke ansluta mig till den i ett yttrande framförda tanken om representation i överstyrelsen för de viktigaste industriella branschsammanlutningarna.

Vad den ifrågasatta förslagsrätten för avdelningsråden angår finner jag den av fullmäktige i jernkontoret framförda kritiken berättigad. Jag kan alltså icke förorda, att avdelningsråden, som själva skola utses av överstyrelsen, få öva inflytande å dennas sammansättning.

Beträffande antalet ledamöter av överstyrelsen och sättet för utseendet av dessa har jag för egen del kommit till den uppfattningen, att följande organisation skulle innefatta den ändamålsenligaste lösningen. Antalet ledamöter synes mig lämpligen böra bestämmas till 10. Förslagsrätt bör tillkomma, förutom vetenskapsakademien, jämväl ingenjörsvetenskapsakademien, vardera akademien beträffande en ledamot. I stället för avdelningsråden böra svenska teknologföreningen och tekniska samfundet i Göteborg äga att föreslå ledamöter, dock ej mer än en för vardera organisationen. Jag erinrar i detta sammanhang om att jag tidigare frångått de sakkunnigas förslag, att de båda nämnda föreningarna skulle ensamma som regel äga föreslå ledamöter i avdelningsråden. Förslagsrätt beträffande en ledamot synes mig vidare böra tillkomma Sveriges industriförbund. I stället för den av de sakkunniga förordade rätten för lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm respektive Chalmers tekniska högskola att vardera föreslå en ledamot, finner jag lämpligt, att de båda högskolorna bliva inom överstyrelsen representerade av sina rektorer. Till stöd för denna anordning kan anföras, att rektorerna vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan, skogshögskolan samt handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg intaga en motsvarande ställning i styrelserna för respektive läroanstalter. Vid bifall till mitt förslag om inrättande av en befattning såsom administrativ byråchef hos överstyrelsen, vartill jag återkommer i det följande, synes vidare denne befattningshavare böra ingå som ledamot av styrelsen. Överstyrelsens ordförande (preses) och ytterligare en ledamot böra enligt min mening utses av Kungl. Maj:t utan föregående förslag. Ordföranden torde böra representera allmänna intressen och icke nödvändigtvis vara tekniker. Med undantag för styrelsens tre självskrivna ledamöter — högskolornas rektorer och byråchefen — böra ledamöter i överstyrelsen tillsättas för en tid av 4 år.

Den nya överstyrelsen bör i princip övertaga de uppgifter, som nu tillkomma respektive högskolestyrelser. Överstyrelsens befattning med personalären-

den synes emellertid kunna i viss utsträckning begränsas i förhållande till vad som härutinnan gäller med avseende å de nuvarande högskolestyrelserna. A andra sidan bör överstyrelsen övertaga kollegienämndernas nuvarande uppgift att fastställa grunderna för urvalet bland de inträdessökande ävensom den nu på lärarkollegierna ankommande uppgiften att fastställa program samt läro- och kursplaner för undervisningen. I anslutning härtill vill jag framhålla, att det — såsom ock uttalats av lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola — synes lämpligt, att preses erhåller befogenhet att själv avgöra på överstyrelsens prövning ankommande ärenden, där dessa ej äro av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt.

Beträffande kostnaderna för överstyrelsen, i den mån de äro av beskaffenhet att redovisas över avlöningsanslag, ha de sakkunniga förordat ett årligt arvode för preses av 10 000 kronor ävensom årliga arvoden av 800 kronor för envar av överstyrelsens ledamöter i övrigt. De sakkunniga ha vidare föreslagit, att till överstyrelsen knytes en kvalificerad sekreterare med halvtidsanställning. Med denna befattning skulle följa ett årligt arvode av 8 000 kronor utan rätt till dyrtids- och kristillägg. För överstyrelsens kansli skulle slutligen avses ett kvinnligt biträde i lönegraden A 7. Allmänna lönenämnden har funnit det tveksamt, om preses' arbetsuppgifter motiverade ett arvode av föreslagen storlek samt har, i avbidan på närmare erfarenheter, förordat en väsentlig nedsättning av det föreslagna sekreterararvodet.

Den gångna tidens erfarenheter från handläggningen av de ärenden rörande de tekniska högskolorna, som ankomma å Kungl. Maj:ts prövning, ha ådagalagt ett starkt behov av en kvalificerad befattningshavare med juridiskt-administrativ utbildning inom högskolornas ledning. Det torde kunna antagas, att behovet härav vid den nu planerade utbyggnaden av högskolorna kommer att bli än mera framträdande. Med hänsyn härtill och då genom inrättandet av en för högskolorna gemensam ledning i enlighet med det föreliggande förslaget organisatoriska förutsättningar skapas för att tillföra högskoleadministrationen en dylik kraft, är enligt min mening den lämpliga tidpunkten härför nu inne. Jag har sålunda funnit mig böra förorda, att i stället för den ifrågasatta sekreterartjänsten inrättas en befattning som administrativ byråchef hos överstyrelsen i lönegraden A 30, vilken befattningshavare — på sätt förut nämnts — bör ingå såsom ledamot av styrelsen. Enligt min uppfattning torde såväl arten som omfattningen av de ifrågakommande arbetsuppgifterna motivera inrättandet av en dylik tjänst. Förutom befattningen med till styrelsens handläggning hörande ärenden av löpande natur torde böra ankomma på byråchefen att verkställa erforderliga utredningar i frågor, som beröra överstyrelsens verksamhetsområde. Det synes mig föreligga anledning till antagande, att överstyrelsen i sådant hänseende kan komma att anlitas i icke ringa utsträckning. Vidare torde denne befattningshavare böra vid behov stå till högskolornas förfogande som rådgivare i juridiskt-administrativa spörsmål. Han bör jämväl i övrigt upprätthålla en nära kontakt med högskolorna och följa utvecklingen därstädes. Till främjande härav synes det mig lämpligt, att han erhåller rätt att närvara vid lärarkollegiernas och kollegienämndernas sammanträden samt att deltaga i deras överläggningar. Jag erinrar i detta sammanhang, att enligt gällande stadgar preses eller den styrelseledamot, han i sitt ställe därtill förordnar, tillerkänts motsvarande befogenhet såvitt gäller vederbörande lärarkollegium.

Utrustas överstyrelsen med en kvalificerad juridiskt-administrativ befattningshavare i enlighet med vad jag här förordat, torde detta vara ägnat

att väsentligt reducera arbetsbördan för styrelsens preses. Presesbefattningen torde härvid åtminstone tills vidare kunna givas karaktären av bisyssla med ett till 3 000 kronor om året bestämt arvode. Jag vill emellertid härtill anmärka, att det ej torde få anses uteslutet att det främdeles kan komma att visa sig erforderligt att organisera jämväl denna befattning som en heltidstjänst. Vad ersättningen till de andra ledamöterna av styrelsen angår, så torde de självskrivna ledamöterna icke böra äga rätt till arvode. För övriga ledamöter synes mig den föreslagna ersättningen av 800 kronor för år lämplig. Jag förordar vidare, att på överstyrelsens kansli placeras ett kvinnligt biträde i lönegraden Eo 7.

Med denna uppläggning av organisationen av överstyrelsen bortfaller, såsom de sakkunniga framhållit, strängt taget behovet av särskilda lokalstyrelser. Några skäl att bibehålla den nuvarande styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm synas mig i vart fall icke föreligga, varför jag förordar, att denna styrelse skall upphöra i och med inrättandet av den nya överstyrelsen. I viss mån annorlunda är läget beträffande administrationen av Chalmers tekniska högskola. Såväl dess styrelse som lärarkollegiet har uttalat sig för en anordning, innebärande en särskild lokalstyrelse för denna högskola vid sidan av den nya överstyrelsen. Till stöd härför kan enligt min mening anföras, förutom historiska skäl och en fast grundad lokal tradition, framför allt den Chalmerska donationen, som förutsätter visst inflytande för frimurarbarnhusdirektionen på högskolans ledning. Därtill kommer behovet av ett gemensamt organ för högskolan och vissa till denna anknutna särskilda institutioner, i främsta rummet Chalmerska provningsanstalten. För egen del har jag funnit mig böra tillmötesgå de sålunda från Chalmers tekniska högskolas sida uttalade önskemålen.

Förefintligheten av en lokalstyrelse för Chalmers tekniska högskola bör emellertid icke få medföra onödig omgång med ty åtföljande försening av ärendenas behandling. För att undvika dylika olägenheter vill jag till en början förordar, att den Chalmerska lokalstyrelsen såtillvida förankras i den nya överstyrelsen, att 2 ledamöter av den sistnämnda, nämligen högskolans rektor och den på förslag av tekniska samfundet i Göteborg utsedde ledamoten, ingå såsom självskrivna ledamöter i lokalstyrelsen. Förutom av dessa ledamöter bör lokalstyrelsen bestå av ytterligare 4 ledamöter; antalet medlemmar bör sålunda vara 6. Efter överläggningar med frimurarbarnhusets i Göteborg direktion, vilken såsom nämnts för närvarande äger besätta 3 platser i högskolans styrelse, är jag i tillfälle förordar, att det nämnda direktion förbehållna antalet platser i den nya lokalstyrelsen begränsas till 2. De båda övriga ledamöterna böra utses av Kungl. Maj:t direkt utan föregående förslag.

Förutom genom den nu angivna sammansättningen av den Chalmerska lokalstyrelsen, vilken i och för sig bör vara ägnad att tillgodose önskemålet om ett smidigt samarbete med överstyrelsen, bör förhållandet mellan de båda instanserna regleras på det sätt, att lokalstyrelsens uppgifter begränsas till de för denna närmast till hands liggande uppgifterna att förvalta högskolans fonder, att handha inseendet över högskolans byggnader och att å högskolans vägnar förhandla med Göteborgs stad i de frågor, som aktualiseras vid högskolans fortsatta utbyggnad. Därjämte bör lokalstyrelsen, i likhet med vad som gäller motsvarande organ vid de allmänna läroverken, äga att taga kännedom om arbetet och anordningarna i övrigt vid läroanstalten samt att hos överstyrelsen väcka förslag till åtgärder, som lokalstyrelsen finner påkallade. Något särskilt arvode bör icke utgå till ledamöterna av lokalstyrelsen. Denna

bör äga rätt att utan ersättning erhålla erforderlig biträdes hjälp från högskolans kansli.

Min ståndpunkt i fråga om organisationen av den Chalmerska lokalstyrelsen innebär tillika, att jag icke för närvarande är beredd att — såsom från statens skeppsprovvningsanstalts sida ifrågasatts — förorda åtgärder för upplösning av det organisatoriska sambandet mellan högskolan och anstalten. Efter samråd med chefen för handelsdepartementet vill jag uttala, att denna fråga dessförinnan torde böra göras till föremål för ytterligare övervägande.

Avslutningsvis anför *departementschefen* följande:

I likhet med vad jag tidigare anfört med avseende å de tekniska högskolornas inre organisation torde den föreslagna omorganisationen av den administrativa ledningen för högskolorna kräva en viss förberedelse tid. Jag förordar därför, att den nya överstyrelsen skall träda i funktion först den 1 juli 1947, vid vilken tidpunkt de nuvarande styrelserna följaktligen skola upphöra att fungera, respektive den nya Chalmerska lokalstyrelsen träda i verksamhet.

Till stöd för det i *motionen I: 341* gjorda yrkandet anføres i huvudsak följande.

Beträffande den av Kungl. Maj:t föreslagna sammansättningen av överstyrelsen må till en början framhållas, att det icke torde kunna anses lämpligt, att de båda tekniska högskolornas rektorer skola vara ledamöter av överstyrelsen, dels därför att den ene rektorn icke bör sitta och votera i frågor, som endast angå den andra högskolan, och dels därför att rektor i sådana fall, då han i sitt lärarkollegium representerar en minoritetsuppfattning, kan komma i ett besvärligt motsatsförhållande till detta genom sin verksamhet inom överstyrelsen. Detta skulle menligt kunna inverka på det nödvändiga goda samarbetet dels högskolorna emellan och dels inom respektive högskola. Därför synes i stället böra genomföras den av de sakkunniga i detta avseende föreslagna ordningen, att lärarkollegierna föreslå var sin representant. Därigenom vinnes även anknytning till den nuvarande ordningen, enligt vilken lärarkollegiet vid varje högskola har att upprätta förslag till en ledamot i högskolans styrelse.

Vidare ha de sakkunniga förutsatt, att för överstyrelsens sekreterare torde till en början halvtidstjänst vara tillräcklig för att fullgöra honom åliggande uppgifter. Med denna befattning, på vilkens innehavare borde ställas krav på viss juridisk administrativ kompetens, skulle följa ett årligt arvode av 8 000 kronor utan rätt till dyrtids- och kristillägg. Kungl. Maj:t har ansett sig böra skärpa kvalifikationskraven på denna befattningshavare samt bland annat med hänsyn därtill förordat, att i stället för den ifrågavarande sekreterartjänsten inrättas en befattning såsom administrativ byråchef i lönegraden A 30, vilken även bör ingå såsom ledamot av styrelsen. Intill dess närmare erfarenheter vunnits angående omfattningen av överstyrelsens och denne tjänstemans arbetsböda, torde det enligt mitt förmenande icke vara motiverat att frångå de sakkunnigas förslag om halvtidstjänstgöring för sekreteraren och ett fixerat arvode för honom. Atminstone inom den närmaste tiden torde det vara ett slöseri med arbetskraft att inrätta denna befattning såsom heltidstjänst, då de väntade arbetsuppgifterna icke motivera något dylikt. Vid en lösning i enlighet med de sakkunnigas förslag vinnes även en icke obetydlig kostnadsbesparing. Skulle det så småningom visa sig

nödvändigt att inrätta befattningen såsom heltidstjänst, kan givetvis riksdagen vid en senare tidpunkt taga ställning därtill. Med hänsyn till denna befattningshavares ställning såsom överstyrelsens tjänsteman torde det vidare icke kunna anses lämpligt, att han skall vara ledamot av överstyrelsen. Denne bör icke beredas möjlighet att i voteringshänseende inverka på dess beslut, vilka ju kunna beröra honom själv och hans ställning inom överstyrelsen. Han bör i stället tjänstgöra såsom föredragande inom överstyrelsen utan beslutanderätt men givetvis med rätt att delta i överläggningarna och framställa förslag.

Utskottet.

I likhet med departementschefen har utskottet funnit, att erfarenheten givit vid handen, att en gemensam administrativ ledning för de tekniska högskolorna är i hög grad av behovet påkallad. Utan en dylik sammanhållande instans föreligga svårigheter att ernå önskvärd planmässighet i högskolornas utveckling och få till stånd den nödvändiga inbördes avvägningen av högskolornas olika önskemål. Utskottet ansluter sig till departementschefens förslag om inrättandet av en dylik överinstans i form av en överstyrelse för rikets tekniska högskolor.

Departementschefen har föreslagit, att antalet ledamöter i överstyrelsen bestämmes till tio. Förslagsrätt bör enligt vad departementschefen förordat tillkomma vetenskapsakademien, ingenjörsvetenskapsakademien, svenska teknologföreningen, tekniska samfundet i Göteborg och Sveriges industriförbund, var och en beträffande en ledamot. De båda högskolorna skulle representeras av sina rektorer; den administrativa byråchefen hos överstyrelsen skulle ingå såsom självskriven ledamot. Slutligen skulle överstyrelsens ordförande (preses) och ytterligare en ledamot utses av Kungl. Maj:t utan föregående förslag. I motionen I: 341 har föreslagits, att högskolorna skulle vara företrädna i överstyrelsen i stället för genom sina rektorer av en av vardera lärarkollegiet utsedd representant. Vidare skulle enligt motionen någon administrativ byråchefstjänst tills vidare icke inrättas, varför överstyrelsen skulle minskas med en ledamot; hos överstyrelsen skulle anställas en halvtidstjänstgörande sekreterare med arvode.

Utskottet har vid sin prövning av förevarande fråga i likhet med departementschefen kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för att högskolorna böra vara representerade i överstyrelsen av sina rektorer. Utskottet har därför icke ansett sig böra biträda det i motionen I: 341 framställda förslaget.

Utskottet vill vidare framhålla, att det visat sig i hög grad erforderligt att inom högskolornas ledning hava tillgång till en väl kvalificerad befattningshavare med juridiskt-administrativ utbildning. Enligt utskottets mening synes det lämpligt, att en dylik kraft knytes till den nya överstyrelsen. Utskottet tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ifrågavarande tjänst och avstyrker bifall till motionen I: 341 på denna punkt. Vad angår departementschefens förslag om att byråchefen skulle

ingå såsom ledamot av överstyrelsen, har utskottet för sin del funnit sig icke kunna biträda detsamma. Det synes nämligen utskottet lämpligare, att byråchefen — med den ställning han kommer att intaga inom överstyrelsen — icke äger deltaga i överstyrelsens beslut. Han torde emellertid böra tjänstgöra såsom föredragande inom överstyrelsen, äga deltaga i överläggningarna och framställa förslag ävensom hava rätt att till protokollet låta anteckna sin mening.

Enligt departementschefens förslag skulle preses erhålla befogenhet att själv avgöra på överstyrelsens prövning ankommande ärenden, där dessa icke äro av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt. Till preses, vilken befattning skulle hava karaktären av bisyssla, skulle utgå ett årligt arvode av 3 000 kronor. Med hänsyn till de betydelsefulla uppgifter, som komma att åvila preses, och då det synes utskottet av stor vikt, att man till denna befattning kan förvärva en väl kvalificerad person, som också är beredd att ägna avsevärd del av sin tid och sina arbetskrafter åt ifrågasvarande uppgifter, anser utskottet det av departementschefen angivna arvodet alltför knappt utmätt. Utskottet förordar därför, att arvodet bestämmas till ett väsentligt högre belopp och vill i sådant avseende föreslå, att det fastställs till 8 000 kronor för år.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit föranleder icke någon erinran eller något uttalande från utskottets sida.

Lärarpersonalen.

Lärarpersonalen vid de tekniska högskolorna utgöres av professorer, speciallärare, docenter, tillfälliga lärare, förste assistenter och assistenter (övningsassistenter). Vid tekniska högskolan i Stockholm finnas härjämte sedan några år tillbaka två laboratorer, en i kemi och en i fysik, vilka räknas till speciallärarna.

Professorer. Enligt gällande personalförteckningar uppgår antalet professorsbefattningar till 45 vid tekniska högskolan i Stockholm och till 19 vid Chalmers tekniska högskola. Förutom dessa professorsbefattningar finnes vid vardera högskolan en personlig befattning såsom professor, nämligen vid tekniska högskolan i Stockholm i teknisk fysik, bekostad av Aktiebolaget Bofors, och vid Chalmers tekniska högskola i oljekemi, bekostad av Svenska skifferoljeaktiebolaget.

I lönehänseende är professor placerad i lönegraden A 30. Vikariatsarvode vid förordnande att med full tjänstgöringsskyldighet uppehålla professorsbefattning vid de tekniska högskolorna utgår med 8 800 kronor för år. Vikarie, som under minst fem års tid innehaft anställning såsom docent vid något av rikets universitet eller någon av dess tekniska högskolor och som redan förut under sammanlagt minst ett års tid med full tjänstgöringsskyldighet

upphållit professorsbefattning vid något av nämnda universitet (högskolor), kan dock av Kungl. Maj:t tillerkännas arvode efter 9 500 kronor för år, där vikariatstiden omfattat sammanlagt minst ett år, och efter 10 300 kronor för år, där vikariatstiden omfattat sammanlagt minst tre år. Därest särskilda förhållanden det påkalla, äger Kungl. Maj:t förordna, att vikariatsarvode skall utgå efter andra än sålunda angivna grunder.

Speciallärare. Antalet speciallärare uppgår för närvarande vid tekniska högskolan i Stockholm — förutom de ovannämnda laboratorerna — till 58 och vid Chalmers tekniska högskola till 31. Speciallärare åtnjuter arvode med av Kungl. Maj:t fastställt belopp. Arvodet bestämmes med hänsyn till omfattningen av vederbörandes undervisningsskyldighet. Några enhetliga grunder för beräkning av dessa arvoden har emellertid icke tillämpats. Som regel ha vid tekniska högskolan i Stockholm speciallärararvodena beräknats efter en ersättning av 36 kronor för föreläsningstimme och 18 kronor för övningstimme samt vid Chalmers tekniska högskola efter en ersättning av 600 kronor för terminsveckotimme och läsår. Vid den senare högskolan har sålunda härutinnan — fränsett en viss reduktion av arvodet i ämnen, där antalet övningstimmar är jämförelsevis stort — ingen åtskillnad i allmänhet gjorts mellan föreläsningar och övningar. Från dessa vid högskolorna tillämpade principer ha i övrigt vissa avvikelser i olika fall skett. Enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter kan speciallärare, vilken har ifrågavarande befattning såsom huvudsaklig sysselsättning, tilldelas arvodesförhöjning med 12—13 procent å fastställt arvodesbelopp. Härjämte har speciallärarens arvode maximerats till 9 500 kronor. Även vid förening av flera speciallärarbefattningar äger speciallärare ej uppbära arvode med högre sammanlagt belopp än vad sålunda angivits.

Laboratorer. Laboratorsbefattningarna vid tekniska högskolan i Stockholm, beträffande vilka några föreskrifter icke finnas intagna i högskolestadgarna, ha hittills ansetts hänförliga till speciallärartjänster, varvid de bestämmelser, som i skilda avseenden gälla i fråga om sistnämnda tjänster, analogt tillämpats. De båda laboratorsbefattningarna ha karaktär av heltidstjänster och vardera befattningen är förenad med ett arvode av 8 700 kronor, vartill kommer viss procentuell förhöjning i likhet med vad som gäller beträffande speciallärartjänst, som innehaves såsom huvudsaklig sysselsättning. Vid Chalmers tekniska högskola har någon laboratorstjänst hittills icke inrättats.

Docenter. Vid de tekniska högskolorna finnas inrättade docentstipendier, fyra vid tekniska högskolan i Stockholm och tre vid Chalmers tekniska högskola. Varje sådant stipendium uppgår till 6 000 kronor. Med därå belöpande dyrtidstillägg och kristillägg uppbär för närvarande innehavaren av docentstipendium ett belopp av sammanlagt omkring 8 600 kronor om året. Docentstipendium tillsättes för en tid av högst tre år.

Tillfälliga lärare, förste assistenter samt assistenter m. m.

1. **Tillfälliga lärare.** Under senare år ha vid högskolorna anlåtats tillfälliga lärare för att inom olika ämnesområden hålla kurser av skilda slag. De årliga kostnaderna härför ha uppgått till belopp varierande mellan 5 000 kronor och 10 000 kronor vid tekniska högskolan i Stockholm. Ersättningen har i genomsnitt beräknats till 50 kronor för föreläsningstimme. Vid Chalmers tekniska högskola ha här avsedda lärarkrafter använts i tämligen ringa utsträckning.

2. **Förste assistenter.** Förste assistenter biträda vid undervisningen i större läroämnen.

Från och med innevarande budgetår har i huvudsaklig överensstämmelse med ett av de sakkunniga därom framfört förslag genomförts en lönereglering för förste assistenterna, varigenom dessa placerats i lönegrad Ex 21. Studerande vid vederbörande högskola, som förordnats till förste assistent, må dock ej placeras i högre lönegrad än Ex 20. I den mån förste assistent har kortare tjänstgöringstid än den för jämförlig ordinarie tjänsteman i allmänhet gällande eller beviljas längre årlig semester än 15 dagar, utgår lönen med ett i förhållande därtill reducerat belopp.

Antalet förste assistenter uppgår för närvarande till 43 vid tekniska högskolan i Stockholm och till 26 vid Chalmers tekniska högskola.

3. **Assistent**er. Assistent anställs för att biträda huvudlärare med undervisningen. Assistent är sålunda mindre fast knuten till vederbörande institution än förste assistent. Med avseende å ersättningen till assistenter (övningsassistenter) tillämpas för närvarande olika beräkningsgrunder vid tekniska högskolan i Stockholm och vid Chalmers tekniska högskola. Vid den förra högskolan utgår sålunda ersättning med ett belopp av 8 kronor 80 öre i timmen vid arbete inom högskolan, 4 kronor 80 öre i timmen vid hemarbete och omkring 25 kronor för dag vid exkursioner och fältövningar. Vid den senare högskolan åter har assistenternas ersättning vid arbete inom högskolans lokaler beräknats med utgångspunkt från ett grundbelopp av 220 kronor per veckotimme och läsår, vilket — då läsåret omfattar 28 veckor — innebär en genomsnittlig ersättning av omkring 7 kronor 85 öre i timmen. För hemarbete utgår ersättning med omkring 3 kronor 40 öre i timmen, medan ersättningen för exkursioner och fältövningar brukar bestämmas i varje särskilt fall.

De sakkunniga ha föreslagit en avsevärd utökning av lärarkrafternas antal. De ha därvid uppgjort en detaljerad plan härför, avsedd att successivt genomföras under loppet av åtta budgetår. Den tidtabell, som i detta hänseende uppgjorts av de sakkunniga, har bestämts främst med hänsyn till å ena sidan angelägenhetsgraden av de ifrågasatta nya eller omreglerade lärarbefattningarna och å andra sidan den takt, i vilken byggnadsprogrammen för de båda högskolorna förutsatts kunna genomföras, och den beräk-

nade ökningen av studerandeantalet vid dessa. Den förstärkning av lärarpersonalen, som betingas av studerandeantalets ökning, ha de sakkunniga företrädesvis funnit kunna tillgodoses genom införande av en ny lärarkategori, adjungerade lärare, ävensom genom en utökning av antalet förste assistenter och övriga assistenter. I *remissyttrandena* har från de tekniska högskolornas sida framhållits vanskligheten av att utforma detaljerade planer för en längre tidsperiod rörande en utökning av lärarpersonalen. Det framlagda detaljförslaget har därför av högskolorna ansetts böra bedömas endast som ett vägledande arbetsprogram. Denna uppfattning delas av *departementschefen*. Med den snabbhet, varmed den tekniska utvecklingen för närvarande fortskrider, kan det enligt hans mening icke vara ändamålsenligt att nu binda sig för någon generalplan i detta avseende, utan torde frågan om vilka nya lärarbefattningar, som böra inrättas vid högskolorna, lämpligen böra bedömas år från år med utgångspunkt från högskolornas anslagsäskanden.

De sakkunnigas förslag om inrättandet av befattningar såsom *adjungerad lärare* innebär en nyhet för de tekniska högskolornas vidkommande. Enligt sakkunnigförslaget skall dylik lärare anställas såsom biträde åt professor i de fall då en avlastning av vederbörande professors undervisningsskyldighet erfordras på grund av det stora antalet studerande inom ett ämne med gemensam undervisning eller till följd av att undervisningen i ett ämne måste differentieras för skilda grupper av studerande med hänsyn till olika utbildningsmål. Skapas icke på detta sätt förutsättningar för en avlastning i förekommande fall av professorernas arbetsbörda kommer enligt de sakkunniga en dubbling av vissa professorer att bli nödvändig. Att inrätta professorer i en och samma disciplin till ett antal beroende huvudsakligen på antalet däri deltagande studerande kan emellertid enligt de sakkunniga knappast anses rationellt. Adjungerad lärare, som sålunda avsetts skola föreläsa över vissa delar av ett läroämne eller ock övertaga all undervisning i ett ämne för vissa grupper av studerande, skall enligt sakkunnigförslaget alltid meddela undervisning under professors ledning och ansvar. Han skall äga verkställa examination men betygssättningen skall ske av vederbörande professor efter förslag av den adjungerade läraren. Enligt de sakkunniga skall vidare adjungerad lärare tillsättas av kollegienämnden efter förslag av huvudläraren i ämnet.

Vid *remissbehandlingen* har förslaget om införandet av adjungerade lärare i princip genomgående tillstyrkts av de instanser, som särskilt uttalat sig i denna fråga. Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm har emellertid funnit försiktighet böra iakttagas vid inrättandet av dylika befattningar, speciellt i teoretiska ämnen av grundläggande natur, och ingenjörsvetenskapsakademien har uttalat farhågor för att denna anställningsform skulle komma att anlitas, då i själva verket en professur vore av behovet påkallad. Från Stockholms högskolas sida har anmärkts, att om här avsedda

lärare skulle verkställa examination, de även själva borde taga ansvaret för betygssättningen.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

För egen del anser jag de sakkunnigas förslag om införande av denna nya typ av lärare vid våra tekniska högskolor utgöra en lämplig anordning för vinnande av en avlastning av en professors undervisningsskyldighet, där detta finnes påkallat med hänsyn till storleken av antalet i dennes ämne deltagande studerande. Den av de sakkunniga ifrågasatta nya kategorien av lärare kan enligt min mening antagas komma att bli ett värdefullt och ändamålsenligt tillskott till högskolornas lärarorganisation, varför jag i princip tillstyrker förslaget i denna del. I detta sammanhang vill jag även erinra, att en motsvarande typ av lärare, s. k. biträdande lärare, förekommer vid andra högre lärosäten i landet, såsom Uppsala och Lunds universitet. I anslutning härtill vill jag förordna, att jämväl ifrågavarande lärare vid de tekniska högskolorna erhålla benämningen *biträdande lärare*.

Såsom de sakkunniga förutsatt torde biträdande lärares undervisning böra bedrivas under vederbörande professors ledning och ansvar. Uppläggningsen av föreläsningar och övningar torde sålunda böra ske i enlighet med av denne angivna riktlinjer. Beträffande förslaget, att examination skall verkställas av biträdande (adjungerad) lärare, men betygssättningen efter förslag av denne avgöras av vederbörande professor, vill jag anmärka, att det synes mig lämpligt, att professorn bör vara oförhindrad att i viss begränsad utsträckning själv ombesörja examination av den biträdande lärarens elever. I övrigt torde denna uppgift kunna överlåtas åt den biträdande läraren, varvid hinder icke synes böra möta för professorn att jämväl överlämna betygssättningen åt denne. De sakkunnigas förslag beträffande tillsättningen av ifrågavarande lärare, innebärande att dessa skulle utses av vederbörande kollegienämnd efter förslag av huvudläraren i ämnet, kan jag icke biträda. Med hänsyn till angelägenheten av att väl kvalificerade krafter erhållas å dessa befattningar ävensom önskvärdheten av att för båda högskolorna enhetliga bedömningsgrunder bli tillämpade vid deras tillsättning böra de biträdande lärarna enligt min mening — i likhet med vad som förutsatts beträffande speciallärarna — förordnas av överstyrelsen efter kallelse eller ansökan. Jag förutsätter härvid, att huvudläraren i ämnet beredes tillfälle att yttra sig i ärendet samt att vid tillsättningen skälig hänsyn toges till dennes uppfattning i fråga om vederbörandes lämplighet. Ett tillsättningsförfarande i enlighet med vad jag här förordnat — i viss mån analogt med det som tillämpas beträffande biträdande lärare vid universiteten, vilka i regel tillsätts av universitetskanslern — synes mig vara ägnat att i väsentlig grad minska de betänkligheter mot inrättandet av här avsedda tjänster i teoretiska ämnen av grundläggande karaktär, vilka framförts av lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm. Jag vill härtill vidare anmärka, att behovet av biträdande lärare torde komma att framträda speciellt i dessa ämnen, där undervisningen ofta är gemensam för flera avdelningar och sålunda studerandantalet blir särskilt omfattande. Att döma av kollegiets anslagsäskanden för nästa budgetår vill det också synas som om kollegiet icke längre tillmätte sina härutinnan anförda betänkligheter samma vikt som tidigare.

Då jag i det föregående föreslagit inrättandet av en gemensam överstyrelse för de tekniska högskolorna, har jag uttalat, att denna icke syntes böra träda i funktion förrän den 1 juli 1947. I det följande har jag emellertid

funnit mig böra tillstyrka inrättandet av vissa befattningar som biträdande lärare redan från och med nästa budgetår. Det torde därför under övergångstiden få ankomma å vederbörande högskolestyrelse att tillsätta ifrågakommande befattningar i enlighet med de bestämmelser, som för närvarande gälla beträffande speciallärartjänster.

Befattning som biträdande lärare torde i enlighet med sakkunnigförslaget och i likhet med speciallärartjänst böra ha karaktär av med arvode förenad bisyssla, och förordnande därå meddelas att gälla tills vidare. Till frågan om arvodesberäkningen återkommer jag i det följande.

Med avseende å professorernas löneställning ha *de sakkunniga* föreslagit, att professorsbefattningarna skola förändras till förordnandetjänster och hänföras till lönegraden C 7, under det att högskolorna i sina anslagsäskanden för nästa budgetår förordat en placering i lönegraden A 34. *Departementschefen* finner i likhet med statskontoret och ett antal andra remissinstanser frågan om en löne reglering för dessa befattningshavare böra upptagas till övervägande i ett vidsträcktare sammanhang och är ej beredd att nu ingå på en prövning av detta spörsmål.

Från båda högskolornas sida har vidare hemställts om en förbättring av arvoden a till vikarier å professorsbefattningar under framhållande av att med nuvarande arvoden svårigheter ofta visat sig möta att erhålla kvalificerade krafter härför. *Departementschefen* har anført följande.

Jag erinrar att — såsom tidigare nämnts — dessa arvoden för närvarande utgå med vissa på förhand bestämda belopp alltefter vederbörandes kvalifikationer, varvid dock Kungl. Maj:t, där särskilda förhållanden det påkalla, äger förordna att arvode skall utgå efter andra än sålunda fastställda grunder. Kungl. Maj:t äger sålunda redan inom ramen för gällande bestämmelser möjlighet att i särskilda fall fastställa förmånligare vikariatsarvoden än de normalt utgående. Därest det i förekommande fall skulle visa sig erforderligt att för erhållande av kompetenta vikarier anlita denna utväg är jag för min del beredd att medverka till ett vidgat utnyttjande därav. Någon ändring av gällande grunder för arvodesberäkningen kan jag emellertid för närvarande icke förorda.

De sakkunniga ha föreslagit, att professorerna och speciallärarna för avgivande av yttranden i patent- och tullärenden, vilka ansetts speciellt tidskrävande, skola erhålla antingen av överstyrelsen i varje särskilt fall bestämd ersättning, högst 300 kronor, eller ock tjänstledighet med bibehållen lön. *Departementschefen* har ansett sig icke kunna biträda detta förslag och därvid yttrat följande. •

Såsom allmänna lönenämnden framhållit, bör bestyret med besvarande av remisser, som ankomma till högskolorna från statlig myndighet, anses utgöra ett åliggande i tjänsten. Vid sådant förhållande kan lärare, å vilken civila avlöningsreglementet äger tillämpning, för fullgörande av ifrågavarande uppgifter med oavkortad lön helt eller delvis befrias från övriga honom åliggande tjänstegöromål, i den mån detta finnes påkallat. För professorernas vidkommande kan sålunda de sakkunnigas alternativt framför-

da önskemål om tjänstledighet med bibehållen lön för besvarande av här avsedda remisser tillgodoses redan inom ramen för gällande bestämmelser. Sävitt gäller speciallärarna föreligger visserligen icke samma möjlighet. Enligt vad jag inhämtat anlitas dessa emellertid i regel i tämligen begränsad utsträckning för ifrågavarande uppgifter. I det följande kommer jag även att föreslå en icke oväsentlig förbättring av nu tillämpade grunder för bestämmande av dessa lärares arvoden, innebärande bland annat ett hänsynstagande till med speciallärarbefattning förenade allmänna åligganden. Under sådana omständigheter har jag icke funnit erforderligt, att speciallärarna beredas någon motsvarande förmån för fullgörande av här avsedda göromål. Jag vill härtill vidare anmärka, att det torde böra ankomma å den föreslagna överstyrelsen för högskolorna att tillse, att remisser till dessa bli så långt möjligt jämnt fördelade dem emellan, så att icke lärarna vid tekniska högskolan i Stockholm — såsom för närvarande synes vara fallet — bli förhållandevis mera belastade därmed än lärarna vid Chalmers tekniska högskola.

Vidare ha *de sakkunniga* framlagt förslag till ändrade grunder för beräkningen av *speciallärarnas arvoden*. De sakkunniga ha härtutinnan framhållit, att vid arvodesberäkningen hittills ingen hänsyn tagits till antalet studerande i ämnet och ej heller till vederbörandes allmänna åligganden i egenskap av ledamot av avdelningskollegium samt i förekommande fall hans ansvar för laboratorium ävensom för instrument och samlingar. I anslutning härtill ha de sakkunniga föreslagit följande grunder för arvodesberäkningen, nämligen ett för alla speciallärartjänster gemensamt belopp å 400 kronor för allmänna åligganden; ett belopp för speciallärartjänster, med vilka är förenat ansvar för laboratorium, instrument och samlingar, varierande mellan 100 och 400 kronor alltefter omfattning av dessa; en ersättning av 40 kronor för föreläsningstimme, 20 kronor för övningsstimme och 35 kronor om dagen för exkursioner och fältövningar samt slutligen ett belopp av 5 kronor för år för varje i läroämnet deltagande studerande. De sakkunniga ha vidare ansett nuvarande föreskrifter rörande maximering av arvoden böra slopas, enär dessa å ena sidan i regel saknade praktisk betydelse men å andra sidan undantagsvis kunde förhindra en med hänsyn till vederbörandes kvalifikationer önskvärd förening av två speciallärarbefattningar.

Departementschefen har anfört följande.

För egen del är jag av den uppfattningen, att de för närvarande tillämpade grunderna för beräkningen av arvoden åt speciallärarna icke äro tillfredsställande. Såsom de sakkunniga framhållit, medgiva de icke en rättvis avvägning av arvodena mellan olika speciallärartjänster. Vidare framstår en förbättring av arvodena som erforderlig, om en fullgod rekrytering av dessa befattningar skall kunna ernås. Högskolorna ha ofta haft svårt att få kvalificerade innehavare av ifrågavarande befattningar. Svårigheterna ha varit särskilt framträdande vid Chalmers tekniska högskola, där urvalet måste ske inom en mindre krets av personer än vid tekniska högskolan i Stockholm. Undervisningen vid de tekniska högskolorna har förutsatts skola i avsevärd utsträckning bestridas av ifrågavarande lärare. I alla de läro-

ämnen, där professurer ej finnas inrättade, är sålunda huvudläraren i ämnet speciallärare. Att tillförsäkra högskolorna väl meriterade speciallärare är därför en angelägenhet av största betydelse för upprätthållandet av den tekniska utbildningen på en hög nivå.

Med hänsyn till vad sålunda anförts bör enligt min mening frågan om en reglering av dessa arvoden icke uppskjutas. De sakkunnigas förslag härutinnan kan jag i princip biträda. Det synes mig sålunda lämpligt, att i enlighet med sakkunnigförslaget ett fast grundbelopp utgår såsom ersättning för allmänna åligganden och — i förekommande fall — för vård av laboratorium, instrument och samlingar samt ett rörligt belopp, motsvarande en ersättning med 5 kronor för år för varje i ämnet deltagande studerande. Vad beträffar de föreslagna ersättningsbeloppen å 40 kronor för föreläsningstimme, 35 kronor om dagen för exkursioner och fältövningar samt 20 kronor för övningstimme, finner jag visserligen den förordade differentieringen lämplig, men enligt min mening lärer en tillräcklig förbättring av ifrågakvarnande arvoden ernås även med något mindre förmånliga ersättningar än de sakkunniga härvidlag förordat. Inom ecklesiastikdepartementet verkställda överslagsberäkningar ha givit vid handen, att — såvitt gäller tekniska högskolan i Stockholm — en ersättning av 35 kronor för föreläsningstimme, 30 kronor för dag vid exkursioner och fältövningar samt 17 kronor 50 öre för övningstimme med tillämpning av de ersättningsgrunder i övrigt, som förordats av de sakkunniga, kommer att medföra en genomsnittlig höjning av nuvarande arvoden med omkring 20 procent, om härvid fränses den mindre procentuella förhöjning av arvodesbelopp, som för närvarande kan tillerkännas speciallärare, vilka ha speciallärartjänsten till huvudsaklig systerställning. För Chalmers tekniska högskolas del skulle redan vid en ersättning av 30 kronor för föreläsningstimme, 25 kronor för dag vid exkursioner och fältövningar samt 15 kronor för övningstimme ökningen komma att uppgå till i genomsnitt omkring 55 procent. Jag förordar för min del, att nu angivna ersättningsbelopp för föreläsningar och övningar samt — i förekommande fall — exkursioner och fältövningar läggas till grund vid arvodesberäkningen, vilket alltså innebär fördelaktigare grunder för ersättningsberäkningen vid tekniska högskolan i Stockholm än vid Chalmers tekniska högskola. Främst med hänsyn till att den relativa förbättringen i genomsnitt icke desto mindre vid bifall till vad jag sålunda förordat kommer att bli avsevärt högre för den senare högskolans vidkommande — ett resultat, som även på grund av de särskilt framträdande rekryteringssvårigheterna därstädes är i hög grad önskvärt — har jag ansett en dylik differentiering högskolorna emellan motiverad.

Vid ett genomförande av den av mig här förordade arvodesregleringen torde — såsom de sakkunniga förutsatt — de vid vissa speciallärartjänster av huvudsysslekaraktär utgående procentuella arvodesförhöjningarna böra bortfalla. Å arvodena böra icke utgå rörligt tillägg, dyrtidstillägg eller kristillägg. Ej heller böra tjänstinnehavarna åtnjuta provisoriskt lönetillägg. Arvodesregleringen kommer i enstaka fall att medföra något lägre arvode än det, varmed vederbörande befattning för närvarande är förenad. Jag har ansett skäligt att — i anslutning till vad lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm ifrågasatt — i sådant fall låta befattningens nuvarande innehavare bibehålla det nuvarande arvodet, dock endast i det fall, då tjänsten är att betrakta som vederbörandes huvudsyssla. Anmärkas må i detta sammanhang, att det för närvarande undantagsvis förekommer, att speciallärararvode bestämts med hänsyn till att vederbörande lärare såsom bun-

den av förvärvsverksamhet till ort å större avstånd från högskolan har att företaga regelbundna resor mellan hemorten och denna, varvid arvodet sålunda avsetts skola innefatta jämväl ersättning för med dessa resor förenade kostnader. Det synes mig mindre lämpligt att sådan ersättning inräknas i arvodet. Framdeles torde i stället dylika kostnader, i de sällsynta fall, där fråga därom uppkommer, böra bestridas från vederbörande anslagspost under omkostnadsstaten. Det torde böra ankomma å Kungl. Maj:t att efter därom i varje särskilt fall gjord framställning pröva frågan om och i vad mån ersättning för här avsedda kostnader bör utgå.

Av principiella skäl bör enligt min mening speciallärararvode även framdeles maximeras. Med hänsyn till den av mig förordade arvodesförbättringen ävensom till vad de sakkunniga anfört rörande betydelsen av att maximeringen ej kommer att utgöra ett hinder för en i vissa fall önskvärd kombination av speciallärartjänster finner jag emellertid en höjning av nuvarande maximibelopp, 9 500 kronor, böra vidtagas. Jag förordar för egen del, att speciallärares arvode ej må sättas högre än till 15 000 kronor. Vid förening av flera speciallärarbefattningar eller ock av speciallärarbefattning och befattning som biträdande lärare — en kombination som jämväl i särskilda fall torde kunna komma att befinnas ändamålsenlig — synes mig vidare arvode ej böra utgå med högre belopp än tillhoppa 15 000 kronor.

Beträffande arvodesberäkningen för biträdande lärare ha de sakkunniga föreslagit samma grunder som i fråga om speciallärare med den skillnaden, att för biträdande lärare ej skulle beräknas någon ersättning för allmänna åligganden (400 kronor), enär ifrågavarande befattningshavare ej avsetts skola bli ledamot av avdelningskollegium, och icke heller för vård av laboratorium, instrument och samlingar (100—400 kronor), beträffande vilka ansvaret åtminstone tillsvidare avsetts skola åvila vederbörande professor.

För egen del har *departementschefen* i princip biträtt de sakkunnigas förslag i förevarande avseende. I likhet med lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm har *departementschefen* dock ansett, att jämväl biträdande lärare i förekommande fall bör åtnjuta ersättning för vård av instrument och samlingar, varför han förordat, att arvode till biträdande lärare beräknas i överensstämmelse med vad i det föregående föreslagits i fråga om speciallärare med den skillnaden, att i arvodet ej inberäknas någon ersättning för allmänna åligganden.

Arvode som biträdande lärare bör enligt *departementschefen* i analogi med vad som förordats i fråga om speciallärararvode maximeras till ett belopp av 15 000 kronor.

Hittills har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen frågan om storleken av med speciallärarbefattning förenat arvode i varje särskilt fall. Detta förfarande synes *departementschefen* icke behöva tillämpas, därest riksdagen i enlighet med vad här förordats fastställer enhetliga grunder för arvodesberäkningen. Det torde sålunda enligt *departementschefen* framdeles böra ankomma på Kungl. Maj:t att för såväl speciallärare som biträdande lärare be-

stämma vederbörandes arvode med tillämpande av de för beräkningen därav fastställda grunderna, varvid departementschefen förutsätter, att en viss avrundning av arvodesbeloppen bör kunna vidtagas.

I fråga om de två laboratorsbefattningarna vid tekniska högskolan i Stockholm ha *de sakkunniga* — under erinran att laboratorerna vid universiteten och karolinska institutet vore ordinarie tjänstemän samt att 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga föreslagit en placering av nämnda befattningshavare i lönegraden A 27 — förordat samma lönegradsplacering för nu ifrågavarande befattningshavare. De ha därvid framhållit, att det för laboratorieundervisningen samt vården av laboratorerna och deras dyrbara utrustning vore angeläget att vid här avsedda tjänster binda väl kvalificerade krafter.

Departementschefen finner för egen del starka skäl tala för en lönerogering av ifrågavarande lärartjänster i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit och förordar alltså, att befattningarna som laborator i kemi och fysik vid tekniska högskolan i Stockholm från och med nästa budgetår inplaceras i lönegraden A 27. I det följande föreslår departementschefen även inrättandet av en befattning som laborator i fysik vid Chalmers tekniska högskola.

Vid tillsättningen av laboratorstjänsterna torde, anför departementschefen, i analogi med vad som enligt universitetsstatuterna gäller i fråga om laboratorsbefattningarna vid universiteten, i tillämpliga delar böra förfaras på sätt som är föreskrivet i fråga om professorsbefattningar, varvid det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter rörande ersättning åt vikarier å ifrågavarande befattningar i avvaktan på deras besättande med ordinarie innehavare.

Av docentföreningarna vid de tekniska högskolorna framförda förslag rörande lönegradsplacering av och inrättande av särskilda forskarstipendier för *docenter* vid dessa lärosäten har *departementschefen* förklarat sig ej beredd att nu upptaga till prövning. Departementschefen har emellertid härvid framhållit, att — därest grunderna för docentstipendierna vid universiteten och övriga högskolor skulle komma att ändras från och med nästa budgetår — motsvarande ändringar torde böra vidtagas med avseende å de tekniska högskolornas docentstipendier.

Beträffande ersättningen till assistenter (*övningsassistenter*) ha *de sakkunniga* i syfte att underlätta rekryteringen till nämnda tjänster för båda högskolornas del föreslagit en timersättning av 10 kronor vid arbete inom högskolan och 5 kronor vid hemarbete samt en ersättning av 30 kronor om dagen vid exkursioner och fältövningar.

Departementschefen har anfört följande.

För egen del är jag beredd att förordna en förbättring av assistenternas arvoden för möjliggörande av en tillfredsställande rekrytering av ifrågavarande lärarkrafter. Den av de sakkunniga föreslagna timersättningen torde kunna i huvudsak godtagas. Ersättningen torde böra utgå med högst de av de sakkunniga angivna beloppen. I vissa fall synes mig sålunda en lägre

ersättning böra beräknas, exempelvis då studerande anlitas såsom assistent. Vidare synes mig dagsersättningen vid exkursioner och fältövningar icke böra sättas högre än till 25 kronor. Jag förordar sålunda, att vid båda högskolorna assistentarvodena beräknas efter en ersättning av högst 10 kronor i timmen vid arbete inom högskolan, högst 5 kronor i timmen vid hemarbete och högst 25 kronor om dagen vid exkursioner och fältövningar.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om lärar- och assistentpersonalen vid de tekniska högskolorna innebär i huvudsak följande förändringar.

Tekniska högskolan i Stockholm.

Professorer. Den nuvarande professuren i tillämpad matematik uppdelas i en *professur i tillämpad matematik I* och en *professur i tillämpad matematik II*. Tre nya ordinarie professorer inrättas från och med nästa budgetår nämligen i *läran om verktygsmaskiner*, i *uppvärmnings- och ventilationsteknik* samt i *livsmedelskemi*. En *personlig professur i kylteknik* inrättas från och med nämnda budgetår för professorn Sigurd Mattias (Mats) Bäckström, varjämte den vakanta professuren i vägbyggnad och kommunikationsteknik omregleras till en professur i enbart *kommunikationsteknik*. — *Departementschefen* har beträffande ifrågavarande förslag anfört följande.

En uppdelning av professuren i tillämpad matematik i en *professur i tillämpad matematik I* och en *professur i tillämpad matematik II* med den matematiska statistiken respektive den matematiska fysiken som centralt område tillgodoser ett gammalt önskemål från högskolans sida. Detta har aktualiserats genom den nuvarande innehavarens av professuren i tillämpad matematik snart förestående inträde i pensionsåldern, vilket enligt vad i ärendet blivit upplyst inträffar med utgången av november månad 1947. Vid min tillstyrkan av ifrågavarande förslag har jag med hänsyn till föreliggande omständigheter förutsatt, att detsamma skall genomföras först från och med den 1 december 1947 eller eventuellt annan tidpunkt, då den nuvarande professuren i tillämpad matematik blir ledig. På grund av den tidsutdräkt, varmed professorstillsättningar vanligen äro förenade, har jag emellertid funnit lämpligt, att principbeslut härom träffas redan nu. Vid anslagsberäkningen har jag utgått ifrån att ett bifall till vad jag här förordat icke kommer att föranleda något ökat medelsbehov för nästa budgetår.

Önskemål om en *professur i läran om verktygsmaskiner* i stället för den nuvarande speciallärartjänsten i ämnet ha framförts av ett flertal av landets större industriföretag på det mekaniska området. Inrättandet av en professur i ämnet torde vara ägnat att verksamt främja en fortsatt utveckling av den svenska verkstadsindustrin, å vars kvalitet och produktionskapacitet stora anspråk måste ställas. Därest ifrågavarande professur kommer till stånd, bortfaller det nuvarande arvodet å 5 800 kronor för specialläraren i läran om verktygsmaskiner.

Behovet av att ersätta den nuvarande specialläraryrkebefattningen i värme- och ventilationsteknik med en *professur i uppvärmnings- och ventilationsteknik* har starkt framhållits av de sakkunniga, och deras därom framförda förslag har livligt förordats av byggnadsstyrelsen. Med hänsyn till ämnesområdets stora betydelse ur såväl ekonomiska som hygieniska synpunkter

har även jag funnit mig böra förordna en dylik åtgärd. Vid bifall härtill bortfaller det arvode av 2 900 kronor, som är förenat med nyssnämnda speciallärartjänst.

Beträffande *professuren i livsmedelskemi*, vilken förordats av såväl 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen som utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande, tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t nyligen till främjande av forskning inom livsmedelsområdet efter föredragning av chefen för handelsdepartementet förelagt riksdagen förslag om inrättande av ett institut för forskning rörande konservering och lagring av livsmedel (propositionen 1946: 140). En förutsättning för att det sålunda planerade nya forskningsinstitutet skall kunna på tillfredsställande sätt fylla sin uppgift är, att kvalificerade arbetskrafter kunna knytas till detsamma. För att öka möjligheterna härtill och för att tillgodose från industrihåll framförda önskemål om utbildning av livsmedelstekniker har jag funnit den förstärkning av de tekniska högskolornas lärarpersonal på livsmedelsområdet, som ett inrättande av den ifrågavarande professuren i livsmedelskemi innebär, utgöra en ändamålsenlig åtgärd. Då denna professur är avsedd att ersätta den nuvarande speciallärartjänsten i vattenkemi och livsmedelskemi vid högskolan, kommer vid bifall härtill det med nämnda tjänst förenade arvodet av 1 800 kronor att bortfalla.

Vid den av mig förordade förändringen av professuren i vägbyggnad och kommunikationsteknik till en *professur i kommunikationsteknik*, en åtgärd som även föreslagits av de sakkunniga, har förutsatts inrättandet av en ny speciallärarbefattning för undervisningen i ämnet vägbyggnad. Härtill återkommer jag i det följande.

De villkor, som avsetts skola gälla för den av mig tillstyrkta *personliga professuren i kylteknik för professorn Sigurd Mattias (Matts) Bäckström*, förete vissa avvikelser från de grunder, vilka tidigare vunnit tillämpning vid inrättande av personliga professorer vid de tekniska högskolorna, såsom ock av statskontoret anmärkts. Aktiebolaget Elektrolux har sålunda å ena sidan åtagit sig att svara för kostnaderna för Bäckströms tjänste- och familjepension, vilket i förhållande till tidigare fall innebär en ekonomisk fördel för statsverket, men å andra sidan endast förpliktat sig att svara för skillnaden mellan Bäckströms professorslön och det arvode, som Bäckström med av honom nu eller framdeles ålagd undervisningsskyldighet skulle ha ägt uppbära, därest han fortfarande vore speciallärare vid högskolan. Vid övriga personliga professorer åter har vederbörande bolag utfäst sig att bestrida samtliga med en professur förenade avlöningskostnader och professurens inrättande har avsett ett område, som tidigare ej varit företrätt. Med hänsyn till de fördelar det måste anses innefatta för undervisningen att vid högskolan kunna binda en lärarkraft av Bäckströms kapacitet, har jag ej funnit de i förevarande fall föreliggande avvikelserna från eljest tillämpade principer böra föranleda till, att det gjorda erbjudandet avvisas. Jag erinrar vidare, att detta tillika innefattar en utfästelse från nämnda företags sida, att så länge Bäckström innehar professuren bidra till kostnaderna för institutionen för kylteknik med ett årligt belopp av 1 000 kronor ävensom att Svenska turbinfabriks aktiebolaget Ljungström utfäst sig att för professurens inrättande bidra till laboratoriekostnaderna med ett engångsbelopp av 10 000 kronor och ett årligt belopp av 2 000 kronor.

Riksdagens samtycke läser böra inhämtas till professurens inrättande på här avsedda villkor. Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande sättet för bestridande av de avlöningsförmåner, som skola tillkomma Bäckström såsom innehavare av den-

na professur. Med avseende å den med den nuvarande speciallärartjänsten i kylteknik förenade undervisningsskyldigheten har ingen ändring ifrågasatts för nästa budgetår. Det för närvarande till 5 900 kronor uppgående arvudet skulle vid den reglering av speciallärararvodena, som jag i det föregående förordat, komma att belöpa sig till 6 300 kronor, vilket alltså vid bifall till förevarande förslag tills vidare kommer att utgöra statens bidrag till avlöningskostnaderna. Jag vill härtill anmärka, att jag utgått ifrån den innebörden av den av aktiebolaget Elektrolux gjorda utfästelsen, att detta bidrag kommer att utgå, endast i den mån Bäckström fullgör föreskriven undervisningsskyldighet. Vid sjukdom eller annan ledighet för Bäckström skall bolaget sålunda ha att övertaga samtliga avlöningskostnader och förenämnda belopp i stället anlitas till bestridande av arvode till vikarie, vilken det därvid bör ankomma å högskolan att anskaffa. Den för statens bidrag erforderliga medelsanvisningen torde böra beräknas under vederbörande anslagspost till arvoden å speciallärare m. m.

Till högskolans personalförteckning bör fogas en anmärkning av innehåll att vid högskolan finnes en för Bäckström inrättad personlig professur i kylteknik, som delvis bekostas av aktiebolaget Elektrolux och delvis av statsmedel.

I övrigt föreliggande förslag angående inrättande av nya professorsbefattningar vid högskolan, avseende ämnena fotografi, flygplanstatik och flygplanbyggnad, elektroteknisk materiellära, kraftteknisk driftteori, pappers-teknik samt metallhyttkonst har jag ej ansett mig för närvarande kunna tillstyrka. Ehuru enligt min mening goda skäl anförts för vissa av dessa professurer, har jag likväl ej funnit dem vara av den angelägenhetsgraden, att ett omedelbart inrättande av desamma synt mig påkallat.

Speciallärare. I fråga om denna personal föreslår departementschefen uppdelning av den för närvarande vakanta speciallärartjänsten i teknisk hygien i en dylik befattning i teknisk hygien och en i allmän hygien; en omvandling av den nuvarande speciallärartjänsten i läran om värmemotorer till en speciallärarbefattning i vatten- och värmekraftteknik, en omvandling av den nuvarande speciallärartjänsten i byggnadshygien till en speciallärarbefattning i byggnadshygien och sanitetsteknik, en utökning av den med speciallärartjänsterna i arkitekturens historia, i materialbehandling med formlära och i rättskunskap förenade undervisningsskyldigheten, en förändring av speciallärartjänsten i tillämpad stadsbyggnadsrätt till en speciallärarbefattning i tillämpad byggnadsrätt ävensom inrättandet av nya speciallärarbefattningar i fordonsteknik, varvsteknik samt vägbyggnad. Härutöver har departementschefen vid ett inrättande av den förut omnämnda professuren i livsmedelskemi ansett sig böra biträda förslaget om inrättande av en speciallärartjänst i vattenkemi för undervisningen i detta ämne inom avdelningen för väg- och vattenbyggnad. Arvodena för de speciallärarbefattningar, som beröras av de sålunda biträdda förslagen, uppskattas av departementschefen — vid en tillämpning av de tidigare förordade grunderna för arvodesberäkningen — för nästa budgetår till ett sammanlagt belopp av (1 145 + 1 530 + 5 120 + 3 990 + 3 200 + 5 235 + + 2 830 + 2 675 + 3 490 + 4 130 + 4 305 + 1 755 =) i runt tal 39 400 kronor.

Av lärarkollegiet framlagda förslag med avseende å specialläroarbefattningar i geodesi II, allmän och kvartär geologi, svenska arkitekturens historia samt geoteknik är departementschefen icke för närvarande beredd att tillstyrka. Till förslaget om en specialläroartjänst i grafostatik och hållfasthetslära återkommer departementschefen i det följande.

Biträdande lärare. Departementschefen föreslår inrättande från och med nästa budgetår av befattningar som biträdande lärare i följande 11 ämnen, nämligen grafostatik och hållfasthetslära (i stället för den av lärarkollegiet äskade specialläroartjänsten i detta ämne), fysik, hållfasthetslära, läran om maskinelement, radioteknik, järnets manufakturering, lantbruksbyggnadslära, bostadsbyggnad, vattenkemi, mekanik samt industriell ekonomi och organisation. Den sistnämnda befattningen förutsattes skola avses för undervisning i arbetsstudier.

Medelsbehovet för nästa budgetår för dessa befattningar uppskattas till ett sammanlagt belopp av (3 195 + 3 415 + 3 617 + 3 290 + 2 995 + + 1 180 + 1 185 + 4 270 + 1 305 + 2 870 + 1 765 =) i runt tal 29 100 kronor.

Ett bifall till förslaget om inrättande av en befattning som biträdande lärare i hållfasthetslära innebär en utbrytning av den del av detta ämne, som för närvarande ingår i specialläroartjänsten i läran om maskinelement II. I anslutning härtill bör enligt departementschefen det med sistnämnda tjänst förenade arvudet för nästa budgetår beräknas till 5 625 kronor med iakttagande av i övrigt föreslagna grunder för arvodesberäkningen.

Med inrättandet av ytterligare tre av lärarkollegiet äskade befattningar såsom biträdande lärare, nämligen en i fysik för undervisning i ämnet inom högskolans samtliga avdelningar med undantag av avdelningen för väg- och vattenbyggnad, en i trädgårdskonst samt en i industriell ekonomi och organisation, vilken sistnämnda avsetts förenad med ett arvode av 2 100 kronor, har departementschefen funnit böra tills vidare kunna anstå.

Docenter. Högskolans framställning om en ökning från och med nästa budgetår av antalet docentstipendier från fyra till sex i anslutning till de sakkunnigas förslag tillstyrkes av departementschefen. För detta ändamål tillstyrkes en anslagshöjning med 12 000 kronor.

Tillfälliga lärare och assistenter. Vid sin uppskattning av medelsbehovet för nästa budgetår har departementschefen funnit sig böra räkna med en anställning av ytterligare tio förste assistenter. Vidare beräknar departementschefen ett bifall till vad tidigare förordats beträffande assistentersättningarna föranleda en höjning av förevarande delpost. Mot av lärarkollegiet äskad arvodeshöjning till 4 500 kronor för den tillfällige läraren i geodesi i samband med en utökning av dennes undervisningsskyldighet har departementschefen ingen erinran. Arvudet avses för nästa budgetår skola bestridas från denna delpost. I anslutning härtill och för tillgodoseende av övriga med ifrågakvarande anslagsmedel avsedda ändamål tillstyrker departementschefen en förstärkning av medelsanvisningen för nästa

budgetår med 140 000 kronor. Departementschefen utgår härvid ifrån att inkomstposten avgifter från de studerande upptages till oförändrat belopp eller 350 000 kronor. Posten rörligt tillägg föreslås i samband härmed böra uppräknas med i runt tal 8 000 kronor.

Chalmers tekniska högskola.

Professurer. Tre nya ordinarie professurer föreslås inrättade från och med budgetåret 1946/47, nämligen i *tillämpad matematik*, i *vattenbyggnad* och i *teoretisk kemi*; inrättandet av professuren i vattenbyggnad medför att arvudet å 3 000 kronor till en speciallärare i damm- och kajbyggnadslära bortfaller. Vidare föreslås, likaledes från och med budgetåret 1946/47, inrättande av en *personlig professur i silikat kemi för professorn J. A. Hedvall* samt omreglering av nuvarande professuren i mekanisk värmeteori och förbränningsmotorer till en *professur i förbränningsmotorteknik*, varvid undervisningen i mekanisk värmeteori avses skola ankomma på en speciallärare i kylteknik. — Beträffande ifrågavarande förslag har *departementschefen* anfört följande.

Då Chalmers tekniska instituts högre avdelning för ett tiotal år sedan fick karaktär av teknisk högskola, ställdes i utsikt, att högskolan i fråga om personella och materiella resurser skulle göras kvalitativt jämbördig med tekniska högskolan i Stockholm. Som bekant har denna utvecklingsprocess, även om den målmedvetet påbörjats, dock blivit starkt hämmad på grund av krigsförhållandena. Även med beaktande av skillnaden i storleksordning mellan våra två tekniska högskolor är det tydligt, att Chalmers tekniska högskola för närvarande är relativt sämre tillgodosedd, icke minst i fråga om lärarkrafter, än sin systerinstitution i Stockholm. Det är mot bakgrunden av detta faktiska läge, som de föreliggande framställningarna om en förstärkning av lärarkrafternas antal böra bedömas.

I det föregående har jag tillstyrkt lärarkollegiets vid tekniska högskolan i Stockholm förslag om uppdelning i två professurer av den nuvarande professuren i tillämpad matematik. De matematiska ämnena äro av grundläggande betydelse för de tekniska vetenskaperna och det är givetvis av största vikt, att de företrädas av tillräckligt antal lärostolar vid båda de tekniska högskolorna. Jag är därför beredd att tillstyrka de sakkunnigas, av styrelsen för Chalmers tekniska högskola nu framförda förslag om inrättande vid sistnämnda högskola av en *professur i tillämpad matematik*. Professuren torde böra inrättas från och med nästa budgetår.

Även förslaget om inrättande från och med nästa budgetår av en *professur i vattenbyggnad* anser jag mig nu böra tillstyrka. Detta förslag har framförts av såväl de sakkunniga som högskolestyrelsen och kan nu, sedan den nya väg- och vattenbyggnadsinstitutionen färdigställts, förverkligas. På sätt av förslagsställarna förutsatts bör härvid speciallärartjänsten i damm- och kajbyggnadslära (arvode 3 000 kronor) indragas.

Avdelningen för kemi och kemisk teknologi vid tekniska högskolan i Stockholm företrädes av åtta professurer (i teoretisk kemi, organisk kemi, oorganisk kemi, teknisk organisk kemi, teknisk oorganisk kemi, teknisk elektrokemi, värmeteknik och maskinlära samt cellulostateknik och träkemi) medan motsvarande antal vid Chalmers tekniska högskola är tre (organisk kemi, oorganisk kemi samt kemisk teknologi). Vid tekniska högskolan i

Stockholm ökades från och med budgetåret 1944/45 antalet professorer inom ifrågavarande avdelning från sex till åtta genom nyinrättande av professuren i teknisk elektrokemi och uppdelning av professuren i kemisk teknologi i två, den ena omfattande teknisk organisk och den andra teknisk oorganisk kemi. Såsom motiv härför framhölls, hurusom den tekniska industrien under de senaste decennierna genomgått en utveckling, som ställt den i första ledet bland världens storindustrier, samt att en motsvarande utveckling börjat göra sig gällande även inom vårt land. För att vårt lands naturliga förutsättningar för uppkomsten av en konkurrenskraftig kemisk storindustri skola kunna rationellt utnyttjas, fordras emellertid givetvis, att undervisningen och forskningen inom detta område stå i nivå med utvecklingens krav. En väsentlig förstärkning även av Chalmers tekniska högskolas resurser i förevarande avseende ter sig mot bakgrunden av den antydda utvecklingen i hög grad påkallad. Jag är därför beredd att tillstyrka inrättandet från och med nästa budgetår av den ifrågasatta *professuren i teoretisk kemi*.

Till övervägande föreligger även en framställning om inrättande av en *personlig professur i silikat kemi för professorn J. A. Hedvall*. Hedvall, som är född år 1888 och sålunda uppnår pensionsåldern om 7 år, innehar för närvarande professuren i kemisk teknologi vid ifrågavarande högskola. Den huvudsakliga delen av sin forskningsverksamhet har han ägnat åt den s. k. silikat kemien, vars industriella tillämpningsområden utgöras av framför allt tegel-, keramik-, porslins- och glasfabrikationen jämte dess olika förgreningar. Inom silikat kemien har Hedvall utfört ett banbrytande forskningsarbete, som redan avsatt betydelsefulla praktiska resultat och som för framtiden kan väntas få en allt vidsträcktare praktisk betydelse. Ett uttryck härför är det erbjudande från industriellt håll om att bekosta den ifrågasatta personliga professuren och även i övrigt ställa forskarkrafter och penningmedel till förfogande, som nu föreligger till bedömande. Härvid har dock förutsatts, att staten skulle bekosta utbyggandet av den kemiska institutionen. Kostnaderna härför beräknas, såsom framgår av den i det följande lämnade redogörelsen, till, för första utbyggnadsetappen 893 400 kronor, varav för utrustning 210 000 kronor, och för andra utbyggnadsetappen i enbart byggnadskostnader 381 600 kronor.

För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att det forskningsfält, som representeras av den s. k. silikat kemien och dess förgreningar, med hänsyn till sin stora praktiskt-industriella betydelse förtjänar ett kraftigare stöd från statens sida än vad som hittills kommit detsamma till del. Någon tvekan synes dock kunna råda om, huruvida ett sådant stöd bör ske i den form, som nu ifrågasatts, eller i annan form; jag syftar härvid närmast på upprättandet av ett fristående forskningsinstitut av samma karaktär som exempelvis svenska träforskningsinstitutet och svenska textilforskningsinstitutet. Av en utredning i ämnet, som verkställts av kommittén för den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande (slutbetänkandet, stat. off. utr. 1945: 40), framgår emellertid, att det icke hittills gått att samla de utslagsgivande industrigrupperna inom det silikat kemiska området omkring en lösning, vid vilken staten och industrien skulle samverka för drivande av forskningsverksamhet efter samma riktlinjer som i fråga om trä- och textilforskning. Vid sådant förhållande synas övervägande skäl tala för att den redan befintliga silikat kemiska forskningsinstitutionen vid Chalmers tekniska högskola utbygges på sätt ifrågasatts och att det från vissa silikat kemiska industrier gjorda erbjudandet om samarbete och ekonomiskt stöd ac-

cepteras. Visserligen ernås härmed en lösning av samarbetsproblemet allenast för den tid, professorn Hedvall kvarstår vid sin personliga professur, men jag förutsätter, att frågan om fortsatt samarbete med den silikatkemiska industrien även efter nämnda tidrymd skall få en tillfredsställande lösning. Det torde böra ankomma på vederbörande högskolemyndigheter att närmare överväga dessa spörsmål.

Jag tillstyrker således, att för professorn Hedvall må från och med den 1 juli 1946 inrättas en personlig professur i silikat kemi vid ifrågavarande högskola, varvid Hedvall i avlönings- och pensionshänseende skall vara likställd med ordinarie professor vid högskolan, under förutsättning, att kostnaderna för Hedvalls avlöningsförmåner bestridas av förutnämnda industrier. Vad högskolestyrelsen anfört angående Hedvalls undervisningsskyldighet som professor har icke givit mig anledning till erinran. Till frågan om anvisande av medel till utbyggnad av den silikatkemiska institutionen och till utrustning för densamma återkommer jag i annat sammanhang.

Jag tillstyrker vidare, att professuren i mekanisk värmeteori och förbränningsmotorer omregleras till en *professur i förbränningsmotorteknik*. Undervisningen i mekanisk värmeteori avses därvid skola ankomma på en speciallärare i kylteknik. Jag återkommer härtill i det följande.

L a b o r a t o r. Departementschefen föreslår inrättande från och med nästa budgetår av en laboratorstjänst i fysik i lönegraden A 27.

S p e c i a l l ä r a r e o c h b i t r ä d a n d e l ä r a r e. De av departementschefen föreslagna förändringarna i fråga om denna personal framgå av följande sammanställning:

	Beräknat arvode enligt av dep.chefen förordade grunder, kronor	Nuvarande kostnad	
		bestridt av medel, avsedda för speciallärare, kronor	bestridt av assistent-medel, kronor
<i>Speciallärare i</i>			
arkitekturens historia (ny)	4 500	—	—
beskrivande geometri (omreglerad)	5 400	3 200	1 000
byggnadsekonomi- och byggnadsorganisation (ny)	3 100	—	1 500
byggnadslära (omreglerad)	8 700	4 800	4 000
byggnadsmateriallära (ny)	3 200	—	1 750
geodetisk mätningsteknik (omreglerad)	7 100	4 500	—
järnbyggnadslära (omreglerad)	3 200	1 500	500
kylteknik (ny)	4 900	—	1 000
livsmedels- och vattenkemi (ny)	4 000	—	3 000
materiallära (omreglerad)	5 300	1 500	—
stadsbyggnad (omreglerad)	6 100	2 400	2 000
stadsbyggnadsrätt (ny)	2 800	—	500
textil provningsteknik (ny)	2 800	—	—
vattenlednings- och avloppsteknik (omreglerad)	4 800	3 300	—
vägbyggnadslära (omreglerad)	6 300	2 400	—
Summa kronor	72 200	23 600	15 250

	Beräknat arvode enligt av dep.chefen förordade grunder, kronor	Nuvärande kostnad	
		bestridt av medel, avsedda för speciallärare, kronor	bestridt av assistent-medel, kronor
<i>Biträdande lärare i</i>			
bostadsbyggnad (omreglerad)	3 400	—	3 000
byggnadsakustik (ny)	1 200	—	—
byggnadsstatik och brobyggnad (omreglerad)	6 100	3 000	2 750
elektronik (ny)	1 900	—	—
elektriska mätmetoder (ny)	3 600	—	—
elasticitets- och hållfasthetslära (omreglerad)	2 800	—	2 000
matematik (omreglerad)	5 500	—	4 000
mekanik (omreglerad)	3 400	—	3 000
modellförsöks- och propellerteknik (omreglerad)	3 100	3 600	—
varvsteknik (omreglerad)	1 400		
ultrakortvägsteknik (ny)	1 900	—	—
Summa kronor	34 300	6 600	14 750

Departementschefen anför följande.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat och med beaktande av att en speciallärartjänst bortfaller, därest i enlighet med vad jag tillstyrkt en professur i vattenbyggnad inrättas, kommer Chalmers tekniska högskola att disponera över 35 speciallärartjänster mot för närvarande 31 samt dessutom över 11 befattningar som biträdande lärare. Kostnaderna för speciallärare beräknar jag till i runt tal 148 000 kronor. Motsvarande kostnader för innevarande budgetår uppgå, om från assistentmedel bestridd ersättning medräknas, till 101 750 kronor. Kostnaderna för biträdande lärare beräknar jag, såsom av sammanställningen framgår, till i runt tal 34 300 kronor. Jag vill i detta sammanhang betona, att de i sammanställningen angivna arvodesbeloppen äro endast preliminärt beräknade under hänsynstagande till av mig tillstyrkta arvodesgrunder och följaktligen kunna tänkas bli i viss mån jämkade i samband med arvodesbeloppens definitiva fastställande.

Tillfälliga lärare och assistenter. Departementschefen har, under erinran om det avsevärda antal biträdande lärarbefattningar, som han ansett böra inrättas vid högskolan, förordat en anslagshöjning till ersättningar åt nämnda personal med 50 000 kronor till 285 000 kronor. Departementschefen utgår från att den såsom särskilda uppördsmedel under avlöningsanslaget redovisade inkomstposten av gifter från de studerande uppföres med oförändrat belopp eller 210 000 kronor.

Utskottet.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag tillstyrker utskottet, att från den 1 juli 1946 inrättas dels för professorn Sigurd Mattias (Matts) Bäckström en personlig professur i kylteknik vid tekniska högskolan i Stockholm, dels

ock för professorn Johan Arvid Hedvall en personlig professur i silikat kemi vid Chalmers tekniska högskola.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen i anslutning till de sakkunnigas förslag ansett, att införandet av befattningar såsom biträdande (adjungerade) lärare skulle utgöra en lämplig anordning för vinnande av en avlastning av professorernas undervisningsskyldighet m. m. Utskottet har för sin del i likhet med vissa remissinstanser icke kunnat undgå att finna det i viss mån tveksamt, om denna helt nya anordning kan befinnas ändamålsenlig. På sätt ingenjörsvetenskapsakademien framhållit, kan nämligen ifrågavarande anställningsform måhända komma att användas även i sådana fall, då en professur eljest kunde vara behövlig. Utskottet har emellertid funnit skäl tala för att biträdande lärarbefattningar vid de tekniska högskolorna försöksvis inrättas med de uppgifter, departementschefen angivit. Utskottet förutsätter härvid, att anordningens lämplighet i fortsättningen blir föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida och att, därest erfarenheten skulle visa att systemet med biträdande lärare befinnes mindre lämpligt för de tekniska högskolornas del, frågan om anordningens vidmakthållande upptages till förnyat övervägande.

Departementschefen har — såsom av den lämnade redogörelsen framgår — föreslagit en viss differentiering beträffande arvodena till såväl speciallärare som biträdande lärare vid de två högskolorna, innebärande en något högre ersättning vid tekniska högskolan i Stockholm än vid Chalmers tekniska högskola. I motionerna I: 339 och II: 519 har yrkats, att de för speciallärarna vid tekniska högskolan i Stockholm föreslagna arvodesgrunderna måtte tillämpas även för speciallärarna vid Chalmers tekniska högskola. Utskottet har för sin del icke kunnat finna, att bärande skäl blivit förebragta för att speciallärarna och biträdande lärarna vid Chalmers tekniska högskola i avlöningshänseende skola ställas lägre än motsvarande lärarkategorier vid tekniska högskolan i Stockholm. Enligt utskottets mening torde — icke minst med hänsyn till svårigheterna att i Göteborg rekrytera omförmälda tjänster med för uppgifterna väl kvalificerade personer — här ifrågavarande arvoden vid de två tekniska högskolorna bära utgå enligt samma grunder. På grund härav tillstyrker utskottet, i anslutning till vad i motionerna I: 339 och II: 519 yrkats, att den i avlöningsstaten för Chalmers tekniska högskola upptagna delposten till arvoden åt speciallärare och biträdande lärare höjes från 182 500 kronor med 26 000 kronor till 208 500 kronor.

Departementschefen har icke funnit sig beredd att nu till prövning upptaga de förslag rörande inrättandet av särskilda forskarstipendier för docenter vid de tekniska högskolorna, som framförts av docentföreningarna vid dessa högskolor. Utskottet vill för sin del framhålla betydelsen av att dylika stipendier inrättas vid högskolorna, varför utskottet förutsätter, att denna fråga göres till föremål för allvarligt övervägande från Kungl. Maj:ts sida.

Vad departementschefen i övrigt under detta avsnitt föreslagit har utskottet ansett sig bära biträda.

Viss biträdespersonal.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om kansli- och kontorspersonalen vid de tekniska högskolorna innebär följande.

Tekniska högskolan i Stockholm.

- 1) Den nuvarande kontoristbefattningen å kamrerarkontoret i lönegraden A 9 förändras till en kassörstjänst i lönegraden A 11;
- 2) Den nuvarande kanslibiträdesbefattningen å kansliet i lönegraden A 7 förändras till en kansliskrivartjänst i lönegraden A 11, varvid till ifrågavarande kanslibiträde nu utgående årsarvode å 600 kronor bortfaller;
- 3) De båda nuvarande kanslibiträdesbefattningarna å kansliet i lönegraden Eo 7 förändras till kontoristbefattningar i lönegraden Eo 9;
- 4) En av de båda kontorsbiträdesbefattningarna å kansliet i lönegraden Eo 4 överföres å ordinarie stat i lönegraden A 4;
- 5) En ny befattning å skrivcentralen i lönegraden Ex 7 inrättas;
- 6) En befattning i lönegraden Ex 4 å skrivcentralen utbytes mot en kontorsbiträdestjänst i lönegraden Eo 4;
- 7) 5 000 kronor anvisas till extra arbetskraft.

Chalmers tekniska högskola.

- 1) Den nuvarande kanslibiträdesbefattningen i lönegraden A 7 förändras till en kontoristbefattning i lönegraden A 9;
- 2) Den med registratorsgöromål och arbete som sekreterare åt rektor förenade kontorsbiträdesbefattningen i lönegraden Eo 4 förändras till en kanslibiträdesbefattning i lönegraden Eo 7;
- 3) En biträdesbefattning i lönegraden Ex 4 utbytes mot en kontorsbiträdesbefattning i lönegraden Eo 4;
- 4) Två nya skrivbiträdesbefattningar inrättas varjämte de tre nu i lönegraden Ex 2 uppförda skrivbiträdesbefattningarnas löneställning förbättras. Vid anslagsberäkningen utgår departementschefen från en placering av dessa fem befattningshavare i lönegraden Ex 4;
- 5) 1 500 kronor anvisas till extra arbetskraft.

Kungl. Maj:t har beträffande institutionsvaktmästare m. m. föreslagit följande.

Vid *tekniska högskolan i Stockholm* inrättas fyra nya institutionsvaktmästarbefattningar (avsedda för envar av institutionerna för elektrisk anläggningsteknik, elektroteknik, järnets bearbetning och behandling samt brobyggnad), varav två placeras i lönegraden Eo 9 och två i lönegraden Ex 7.

Vid *Chalmers tekniska högskola* inrättas ytterligare en institutionsvaktmästarbefattning vid avdelningen för elektroteknik ävensom en befattning som glasblåsare och glastekniker (institutionsvaktmästare) vid institutionen för teleteknik och elektroteknik, båda befattningarna placeras i lönegraden Eo 7.

Ett av tekniska högskolan i Stockholm framlagt förslag om en placering av samtliga institutionsvaktmästare vid högskolan i 9 lönegraden har *departementschefen* avstyrkt under erinran, att statsmakterna så nyligen som vid 1945 års riksdag tagit ställning till denna fråga.

En av lärarkollegiet vid nämnda högskola gjord framställning om en medelsanvisning för nästa budgetår av 25 000 kronor till anställande av laboratoriebiträden har departementschefen ej heller funnit sig kunna biträda. — I motionen I: 340 har hemställts, att lärarkollegiets ifrågavarande förslag måtte bifallas. Ett avslag å kollegiets framställning skulle enligt motionären vara synnerligen beklagligt såväl ur undervisnings- som framför allt ur forskningssynpunkt, enär de arbeten, som med fördel skulle kunna utföras av dylika laboratoriebiträden, nu måste i stor utsträckning utföras av förste assistenterna, varigenom dessa belastas av okvalificerade arbetsuppgifter till uppenbart förfång för sådana högre kvalificerade uppgifter, för vilkas utförande de äro avsedda. Med hänsyn till att ej mindre än 17 olika institutioner vid högskolan anmält behov av laboratoriebiträden anser motionären det äskade anslaget av 25 000 kronor vara ytterst försiktigt tilltaget, varför med hänsyn även till det trängande behovet något skäl att ej bifalla det samma icke torde föreligga.

Beträffande viss personal i övrigt innebär Kungl. Maj:ts förslag följande.

Tekniska högskolan i Stockholm.

1) Förste vaktmästaren i lönegraden A 7 och den huvudsakligen å högskolans lokaler vid Drottninggatan tjänstgörande vaktmästaren i lönegraden A 5 erhålla benämningen förste expeditionsvakt respektive expeditionsvakt;

2) Den å högskolans post- och godsexpedition tjänstgörande vaktmästaren i lönegraden A 5 uppflyttas till lönegraden A 7 under benämningen förste expeditionsvakt, varjämte 1 000 kronor anvisas för tillfällig arbetshjälp å nämnda expedition;

3) Den nuvarande befattningen såsom gårdskarl och parkvakt (arvode 4 800 kronor) förändras till en befattning som gårdskarl, tillika parkskötare, i lönegraden Eo 6. Därrest den nuvarande gårdskarlen erhåller denna tjänst, bör vederbörandes inplacering i löneklass ske med beaktande av storleken av det nu utgående arvodet. Då kostnaderna för ifrågavarande göromål för närvarande bestridas från anslagsposten till expenser, föranleder ett bifall till förslaget en minskning av nämnda post med i runt tal 4 800 kronor.

4) De nu i lönegraden Eo 1 uppförda båda telefonistbefattningarna uppflyttas till lönegraden Eo 2.

I fråga om portvaktstjänsterna vid högskolan har *departementschefen* anfört följande.

Enligt vad jag inhämtat från högskolans rektorsämbete komma av de fyra portvaktstjänsterna vid högskolan — envar förenad med ett arvode av 1 700 kronor förutom förmånen av fri bostad samt fri uppvärmning och belysning — de två vid högskolans byggnader vid Valhallavägen att indragas från och med nästa budgetår. Detta föranleder en minskning av icke-ordinarie posten med 3 400 kronor. De två portvaktstjänsterna vid högskolans till Drottninggatan förlagda byggnader komma emellertid tillsvidare att bibehållas. I likhet med riksräkenskapsverket anser jag dessa befattningshavare i överensstämmelse med inom statsförvaltningen i allmänhet tillämpade grunder böra erlagga ersättning för omförmålda förmå-

ner. Härvid förutsätter jag, att en motsvarande höjning av arvodesbeloppen vidtages. I enlighet härmed har jag funnit mig böra vid anslagsberäkningen utgå från en sammanlagd arvodeshöjning för ifrågavarande befattningshavare med 800 kronor.

Chalmers tekniska högskola.

Högskolestyrelsen har hemställt om inrättande av en befattning som gårdskar i lönegraden Eo 7. Departementschefen har anfört att — enligt vad i ärendet blivit upplyst — de göromål, för vilka denna tjänst avsetts, komme att i huvudsak utföras genom byggnadsstyrelsens försorg. Vid sådant förhållande förefinnes enligt departementschefen icke något behov av ifrågavarande befattningshavare. Vissa bestyr, som tänkts skola åvila denne, såsom sophämtning vid de olika institutionerna och vakthållning, kvarstå emellertid för högskolans del. Med hänsyn härtill har departementschefen funnit sig böra förorda en medelsanvisning av 2 000 kronor till extra arbets hjälp för ombesörjandet av dylika uppgifter.

I anslutning till vad som förordats beträffande motsvarande befattningshavare vid tekniska högskolan i Stockholm föreslår departementschefen, att tjänstebenämningen »förste vaktmästare» ändras till »förste expeditions vakt».

Utskottet.

Utskottet biträder vad departementschefen under förevarande avsnitt föreslagit.

I motionen I: 340 har gjorts framställning om en medelsanvisning av 25 000 kronor för anställande av laboratoriebiträden vid tekniska högskolan i Stockholm. Utskottet har icke funnit sig böra tillstyrka bifall till detta förslag. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spørsmål och, därest erfarenheten giver vid handen att behov av dylika biträden föreligger, vidtager åtgärder i syfte att tillgodose detta behov. Med vad sålunda anförts torde motionen I: 340 — såvitt nu är i fråga — få anses besvarad.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de två portvaktstjänster, som komma att bibehållas vid tekniska högskolan i Stockholm, skola få sina avlöningsförmåner på så sätt reglerade, att förmånen av fri bostad samt fri uppvärmning och belysning ersättas av en motsvarande höjning av de till vederbörande utgående arvodesbeloppen. Utskottet utgår ifrån, att denna anordning icke kommer att medföra någon minskning av den ersättning ifrågavarande anställningshavare nu åtnjuta från högskolan.

Den tekniska bibliotekstjänsten.

1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen samt utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningens ordnande — i det följande benämnda *biblioteksutredningen* — framlade den 5 april 1944 gemensamt ett betänkande med förslag till åtgärder för främjande av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena (stat. off. utr. 1944: 17).

Detta förslag innebär i huvuddrag följande.

Biblioteksutredningen har ansett sig kunna konstatera, att de tekniska högskolornas bibliotek icke för närvarande ha möjlighet att fylla de krav, som nu ställas på dem, eller de ökade krav, som den tekniska undervisningens utökning och fortgående differentiering samt forskningens utvidgning och framåtskridande kunna väntas medföra.

En första förutsättning för en effektiv litteraturtjänst är enligt utredningens uppfattning väl utrustade bibliotekscentraler. Såsom dylika centraler och såsom centra för den tekniska litteraturtjänsten i landet böra enligt utredningens mening de tekniska högskolornas bibliotek fungera. Biblioteksutredningen har därför föreslagit, att dessa bibliotek skola med bibehållande av karaktären av bibliotek för respektive högskolor utvecklas till *centraler för den allmänna tekniska litteraturtjänsten* i landet och att de i princip skola jämföras med de båda universitetsbiblioteken, ehuru med personal och utrustning avpassade efter de tekniska högskolornas i jämförelse med universiteten mindre omfattning. De båda högskolebiblioteken böra enligt utredningens mening inbördes vara jämställda, ehuru med den kvantitativa skillnad som betingas av respektive högskolas olikhet i storlek och skillnad i verksamhetsuppgifter.

En för den tekniska forskningen mycket betydelsefull del av litteraturtjänsten bedrivs dels i form av referattjänst, innebärande granskning samt fortlöpande referering och registrering av facklitteraturen, och dels i form av referens- eller hänvisningstjänst, varigenom forskarna hänvisas till eller tillhandahållas de resultat, som vunnits genom referattjänsten. Vid sidan av själva anskaffandet och tillhandahållandet av de litterära dokumenten skulle enligt biblioteksutredningens förslag referenttjänsten bli de tekniska högskolebibliotekens huvuduppgift. Referattjänsten åter borde bedrivas av fackmän inom olika kunskapsområden, varvid de tekniska högskolornas bibliotek i första hand borde utnyttjas som samlings- och distributionscentraler för referatmaterialet.

Biblioteksutredningen har vidare funnit angeläget att — i avvaktan på att frågan om ett allmänt svenskt biblioteksråd avgöres — ett kontaktorgan skapas, vilket kunde tjäna till att upprätthålla en fortlöpande förbindelse i den tekniska litteraturtjänstens intresse mellan högskolebiblioteken, den tekniska undervisningen, den tekniska forskningen, näringslivet och de större vetenskapliga biblioteken m. fl. För detta ändamål har utredningen föreslagit inrättande av ett *statens tekniska biblioteksråd*, bestående av 18 ledamöter, vars huvudsakliga uppgifter skulle vara att följa litteraturtjänstens allmänna utveckling och tillse att biblioteksverksamheten hålles på hög nivå, att tjänstgöra som en förmedlande och rådgivande institution, att arbeta för åstadkommande av en allmän teknisk referat- och referenttjänst samt att utgöra remissinstans för frågor rörande den tekniska litteraturtjänsten.

En grundläggande förutsättning för att de tekniska högskolornas bibliotek skola kunna fylla de fordringar, som komma att ställas på dem i egenkap av centrala institutioner för litteraturtjänsten inom teknikens område är enligt utredningen, att de, jämte erforderligt bok- och tidskriftsbestånd, utrustas med tillräcklig och kvalificerad personal. Med utgångspunkt härifrån har utredningen, som funnit bibliotekens nuvarande personalbestånd alldeles otillräckligt, ansett sig böra föreslå en synnerligen omfattande, successiv utbyggnad av personalorganisationen under ett fåtal budgetår.

Departementschefen har inledningsvis anfört följande.

De myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över biblioteksutredningens betänkande, ha i stort sett varit eniga om behovet av en väsentlig förbättring av den tekniska bibliotekstjänsten. Jag delar för egen del denna uppfattning.

Mot utredningens förslag att de båda tekniska högskolornas bibliotek skola, med bibehållande av karaktären av bibliotek för respektive högskola, utvecklas till centralbibliotek för den tekniska litteraturtjänsten ha erinringar endast framställts från två håll. Sålunda har statskontoret — under erinran om ett tidigare förslag till inrättande av endast *ett* dylikt bibliotek — ifrågasatt riktigheten av en principlösning enligt biblioteksutredningens förslag, medan tekniska litteratursällskapet närmast förordat, att tekniska högskolans i Stockholm bibliotek skulle göras till en i förhållande till högskolan självständig institution.

För egen del är jag icke beredd att förorda ett så långt gående förslag som det av tekniska litteratursällskapet framlagda. Såsom jag förut framhållit ha de tekniska högskolornas bibliotek så småningom kommit att fungera såsom tekniska centralbibliotek, vilka betjäna icke blott den tekniska undervisningen och den vid de tekniska högskolorna bedrivna forskningen utan även den tekniska forskningen utanför dessa högskolor. Ur denna synpunkt synes utredningens nu förevarande förslag icke innebära något principiellt nytt. Detta synes i sak endast innebära, att de tekniska högskolornas bibliotek skola göras bättre rustade att möta de växande krav, som ställas på dem såsom centraler för den tekniska litteraturtjänsten. Övertygande skäl ha enligt min mening anförts härför.

Med avseende å biblioteksutredningens förslag om inrättande av ett statligt tekniskt biblioteksråd ha vid remissbehandlingen icke oväsentliga meningsskiljaktigheter gjort sig gällande. Statskontoret, universitetskanslern och överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund ha sålunda i likhet med de båda sakkunnigutredningarnas ordförande ansett, att frågan om ett biblioteksråd borde lösas i ett sammanhang för biblioteksväsendet i dess helhet. I den mån som förslaget om inrättande av ett tekniskt biblioteksråd vunnit anslutning, ha åsikterna gått i sär i fråga om dess organisation, sammansättning och arbetsuppgifter. Särskilt har kritik därvid riktats — enligt min mening icke utan fog — mot den vidlyftighet, som rådet enligt förslaget skulle erhålla.

En av rådets huvuduppgifter skulle enligt biblioteksutredningens förslag vara att arbeta för åstadkommande av en allmän teknisk referat- och referenstjänst ävensom för den tekniska dokumentationstjänstens utveckling jämväl i övrigt. Enligt vad ingenjörsvetenskapsakademien framhållit kan det år 1936 stiftade tekniska litteratursällskapet, vilket på sitt program har bland annat frågan om upprättande av en central för referat- och referenstjänst för teknisk litteratur, efter skedd omorganisation och förstärkning

beräknas få sådana resurser, att det kan bli ett slagkraftigt organ för sina syften. Med hänsyn härtill och till vad eljest vid remissbehandlingen förekommit är jag icke nu beredd att biträda biblioteksutredningens förslag i denna del utan förordar, att frågan om inrättande av ett officiellt tekniskt biblioteksråd ställes på framtiden.

Kungl. Maj:ts förslag till personalorganisation för de tekniska högskolornas bibliotek framgår av efterföljande sammanställningar, i vilka till jämförelse jämväl upptagits nuvarande personalorganisation.

Tekniska högskolan i Stockholm.

Nuvarande personalorganisation		Föreslagen personalorganisation	
Befattning.	Lönegrad.	Befattning.	Lönegrad.
1 bibliotekarie	A 24	1 överbibliotekarie	A 28
2 andre bibliotekarier	Eo 21	1 förste bibliotekarie	A 26
1 amanuens	Eo 18	2 bibliotekarier	A 23
1 »	Eo 16	1 bibliotekarie	Eo 23
1 »	Ex 17	3 amanuenser (bibliotekarier) . . .	Ex 17-Eo 20
1 biblioteksassistent (halvtid)	Eo 11	1 biblioteksassistent	A 11
2 kanslibiträden	Eo 7	1 »	Eo 11
1 kontorsbiträde	Eo 4	2 kanslibiträden	A 7
1 vaktmästare	A 5	1 kanslibitråde	Eo 7
1 »	Eo 5	1 kontorsbiträde	A 4
1 tamburvakt	Ex 1	1 »	Eo 4
Extra arbetshjälp för cirka 6 900 kr.		1 »	Ex 4
		1 förste expeditionsvakt	A 7
		1 expeditionsvakt	Eo 6
		1 garderobsvakt	Ex 1
		Extra arbetshjälp för 9 000 kr.	

Chalmers tekniska högskola.

Nuvarande personalorganisation		Föreslagen personalorganisation	
Befattning.	Lönegrad.	Befattning.	Lönegrad.
1 bibliotekarie	A 24	1 överbibliotekarie	A 28
1 andre bibliotekarie	Eo 21	1 förste bibliotekarie	A 26
1 amanuens (halvtid)	Eo 16	1 bibliotekarie	A 23
1 kontorsbiträde	Eo 5	1 »	Eo 23
1 »	Eo 4	1 amanuens (bibliotekarie)	Ex 17-Eo 20
1 vaktmästare	Eo 6	1 biblioteksassistent	Eo 11
Extra arbetshjälp för 6 000 kr.		1 kanslibitråde	A 7
Ett biträde, avlönat med assistentmedel.		1 »	Eo 7
		1 kontorsbiträde	Eo 4
		1 förste expeditionsvakt	A 7
		1 expeditionsvakt	Eo 6
		Extra arbetshjälp för 5 000 kr.	

Departementschefen har beträffande ifrågavarande förslag anfört följande.

Enligt biblioteksutredningens förslag skulle vardera biblioteket ställas under ledning av en överbibliotekarie i lönegraden A 30 eller med den löne-

ställning, som för närvarande tillkommer överbibliotekarierna vid universitetsbiblioteken och jämväl överbibliotekarien vid riksdagens bibliotek. Särskilt den omständigheten att överbibliotekarien vid riksdagens bibliotek är placerad i lönegraden A 30 torde icke utan fog kunna åberopas till stöd för en motsvarande placering i lönegrad av chefbibliotekariebefattningarna vid de tekniska högskolornas bibliotek. Med beaktande av att dessa befattningar så sent som från och med budgetåret 1942/43 uppflyttats till lönegraden A 24, vid tekniska högskolan i Stockholm från lönegraden A 22 och vid Chalmers tekniska högskola från lönegraden Eo 21, har jag emellertid ansett mig böra stanna vid att nu förorda, att befattningarna i fråga inplaceras i lönegraden A 28.

Jag förutsätter, att innehavaren av den nuvarande befattningen såsom bibliotekarie i lönegraden A 24 vid Chalmers tekniska högskola erhåller den nya befattningen såsom överbibliotekarie i lönegraden A 28 vid samma högskola. Då innehavaren av den till tekniska högskolans i Stockholm bibliotek knutna befattningen såsom bibliotekarie i lönegraden A 24 redan vid utgången av juli månad innevarande år inträder i pensionsåldern, torde denna befattning böra föras å övergångsstat, varvid den nya befattningen i lönegraden A 28 icke bör få tillsättas, förrän den å övergångsstat förda befattningen blivit ledig.

Enligt biblioteksutredningens förslag skulle vid vartdera biblioteket finnas två förste bibliotekarier. Dessa skulle fungera såsom chefer, en för den inre och en för den yttre tjänsten. Då överbibliotekarien själv torde kunna utöva den omedelbara ledningen av den inre tjänsten, har jag inskränkt mig till att föreslå inrättande av endast en förste bibliotekariebefattning vid vartdera biblioteket.

För säkrande av en tillfredsställande rekrytering av de föreslagna förste bibliotekariebefattningarna, respektive bibliotekariebefattningarna har jag ansett mig böra förorda, att desamma — i anslutning till biblioteksutredningens förslag och i överensstämmelse med 1945 års riksdags beslut i fråga om löneställningen för motsvarande befattningshavare vid kungl. biblioteket, universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek — inplaceras i 26, respektive 23 lönegraden.

Den av 1944 års riksdag beslutade beföringsgången för amanuenser vid de s. k. lärda verken torde böra tillämpas jämväl beträffande amanuenspersonalen vid de tekniska högskolornas bibliotek. Denna beföringsgång upptager ett första år med provårstjänstgöring och — efter amanuensantagning — anställning i lönegraden Ex 17, därefter tre års anställning i lönegraden Eo 18 och slutligen uppflyttning i lönegraden Eo 20 under benämningen bibliotekarie, arkivarie, antikvarie, respektive intendent. Såsom villkor för tjänstemannens uppflyttning till lönegraden Eo 20 gäller som regel, att vederbörande avlagt filosofie licentiatexamen. För att möjliggöra rekrytering av tekniskt utbildade personer till ifrågavarande bibliotek, vilket synes önskvärt, torde väl vitsordad, fullständig avgångsexamen vid någon av de tekniska högskolorna böra få jämställas med filosofie licentiatexamen för vederbörandes uppflyttning till lönegraden Eo 20.

Tjänstebenämningarna för biträdes- och vaktmästarpersonal torde böra ansluta sig till dem som fastställts att gälla för motsvarande personal vid kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken. I detta sammanhang vill jag framhålla, att jag utgått från att innehavaren av den nuvarande befattningen såsom vaktmästare i lönegraden A 5 vid tekniska högskolans i Stockholm bibliotek erhåller den nya befattningen såsom förste expeditionsvakt i lönegraden A 7 vid samma högskolas bibliotek.

Vid tekniska högskolans i Stockholm bibliotek äro nu anställda en bokbindare, tillika handförgyllare, som avlönas med medel ur högskolans anslag till bokinköp och bokbindning, och en apparatskötare för reproduktionsverksamheten, vilken avlönas ur reproduktionsverksamhetens inkomstmedel. Biblioteksutredningen har ansett, att dessa befattningshavare alltjämt borde avlönas efter hittillsvarande principer. I avsaknad av närmare utredning är jag icke nu beredd att taga ställning till den av civilförvaltningens personalförbunds avdelning 2 väckta frågan om dessa befattningshavares inplacering å löneplan.

De av mig förordade anslagsmedlen till extra arbetshjälp torde främst böra disponeras för en utökning av tiden för bibliotekens öppethållande.

I *motionen I: 340* har anförts bland annat följande.

Den vaktmästarpersonal, som hittills stått till bibliotekets förfogande och kan anses motsvara nära tre heltidstjänster, har redan med nuvarande verksamhet, då enbart för den yttre bibliotekstjänsten behovet av två ständigt i arbete varande vaktmästare gjort sig synnerligen kraftigt gällande, visat sig ytterst otillräcklig. För de lånesökande har bristen på vaktmästarhjälp varit synnerligen kännbar och medfört stor tidsutdräkt. Ordningen i läsesalarna liksom i bokmagasinen har icke kunnat tillfredsställande upprätthållas. Då förste biblioteksvaktmästarens speciella göromål äro av den art och omfattning, att hans hjälp icke kan påräknas för vaktmästargöromålen vid läneexpeditionen eller för tillväxtens uppställning, har behovet av en ökning av antalet fast anställda vaktmästare redan nu kraftigt gjort sig gällande. Med den ökning av personalen i övrigt vid biblioteket, som Kungl. Maj:t föreslagit, och ökningen av anslagen för bokinköp och bokbindning samt nya bytesobjekt, som nu ställts till bibliotekets förfogande, är en ytterligare accentuerad utveckling av biblioteksverksamheten att emotse då det gäller såväl bibliotekets användning som tillväxten. Summan av expeditionslånen har ju stigit från 36 600 1939/40 till 80 000 1944/45, och i samband med omorganisationen och det ökade öppethållandet kan frekvensen väntas öka i en omfattning, som ytterligare framhäver behovet av flera fast anställda vaktmästare. För att möjliggöra den även av Kungl. Maj:t förordade utsträckningen av tiden för bibliotekets öppethållande måste därför anslagen till högskolan ökas.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot vad departementschefen föreslagit med avseende å organisationen av de tekniska högskolornas bibliotek och vad därmed står i samband.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit sig berett att i anledning av motionen I: 340 tillstyrka anvisande av medel för ökning av vaktmästarpersonalen vid tekniska högskolans i Stockholm bibliotek. Utskottet förutsätter dock, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och, därest förhållandena därtill giva anledning, vidtager åtgärder i syfte att tillgodose behovet av erforderlig personalförstärkning. Med vad sålunda anförts torde motionen I: 340 i nu förevarande del få anses besvarad.

Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Tekniska högskolan i Stockholm: Avlöningar.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 1 435 000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit, att anslaget höjes med 330 000 kronor till 1 765 000 kronor.

Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag innebär följande.

1) Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän höjes till en början med i runt tal 53 000 kronor, motsvarande grundlön vid dels tre nya professorer i läran om verktygsmaskiner, i uppvärmnings- och ventilationsteknik samt i livsmedelskemi, dels ock två laboratorbefattningar i lönegraden A 27. Den förordade lönegradsuppflyttningen av sekreterar- och kamrerarbefattningarna föranleder en ökning av anslagsposten med 300 kronor. I anslutning till Kungl. Maj:ts ställningstagande beträffande biträdespersonalen å kansliet och kamrerarkontoret ökas anslagsposten med ytterligare 4 700 kronor. Ett bifall till förslaget rörande bibliotekspersonalens organisation ävensom den förordade lönegradsuppflyttningen av en befattning för högskolans post- och godsexpedition föranleder en höjning av denna anslagspost med sammanlagt i runt tal 41 100 kronor. Anslagsposten uppföres alltså med sammanlagt 796 000 kronor, innebärande en ökning med 99 100 kronor.

2) Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t uppdelas å en post avseende arvoden åt speciallärare och biträdande lärare, vilken synes böra uppföras med förslagsvis angivet belopp, samt en post avseende övriga arvoden och särskilda ersättningar. Den förra delposten beräknas för nästa budgetår till sammanlagt 274 500 kronor. Departementschefen har härvid förutsatt, att de båda nuvarande speciallärarna i jordbrukslära med jordbruksekonomi samt i matematik I och II, vilka innehava vederbörande befattning såsom huvudsaklig sysselsättning och vid den av departementschefen förordade arvodesregleringen eljest komme att vidkännas en arvodesminskning, skola äga att såsom personligt arvodestillägg uppbära skillnaden mellan nu utgående arvode, inräknat procentuell förhöjning för heltidssyssla, och det med vederbörande befattning efter arvodesregleringen förenade normalarvodet. De med den senare delposten avsedda utgifterna ha för innevarande budgetår beräknats till 28 500 kronor. Tillkomsten av två nya docentstipendier föranleder en ökning av medelsbehovet med 12 000 kronor. Posten upptages sålunda för nästa budgetår till ett belopp av 40 500 kronor. Därest grunderna för docentstipendierna vid universiteten och övriga högskolor skulle ändras från och med nästa budgetår, böra motsvarande ändringar vidtagas med avseende å de tekniska högskolornas docentstipendier. Härvid torde ifrågasvarande delpost få överskridas med för ändamålet erforderligt belopp. Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, uppföres i enlighet härmed för nästa budgetår med sammanlagt 315 000 kronor, vilket innebär en ökning med 58 700 kronor.

3) Delposten till ersättningar å t tillfälliga lärare och assistenter förstärkes för nästa budgetår med 140 000 kronor till 675 000 kronor. Såvitt gäller delposten till avlöningar å t annan icke-ordinarie personal vid högskolan föranleder Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande med avseende å personalorganisationen vid högskolans bibliotek en minskning därav med i runt tal 8 500 kronor. En ytterligare minskning av omkring 800 kronor föranledes vidare av ställningstagandet med avseende å kansli- och kontorspersonalen vid högskolan. Å andra sidan medför ett bifall till vad som förordats rörande övrig biträdespersonal en ökning av denna delpost med i runt tal 15 800 kronor. Med hänsyn till beräknade löneklassförändringar höjes posten med ytterligare 1 300 kronor. Ifrågavarande delpost uppföres sålunda för nästa budgetår med 161 000 kronor. Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal uppföres alltså i sin helhet med 836 000 kronor innebärande en höjning med 147 800 kronor.

4) Anslagsposten till rörligt tillägg uppräknas med 24 400 kronor till 168 000 kronor.

5) Den under särskilda uppbördsmedel uppförda posten avgifter från de studerande uppföres med oförändrat belopp, 350 000 kronor.

2. Förslagsanslaget till Tekniska högskolan i Stockholm: Omkostnader.

Detta anslag, som för innevarande budgetår är uppfört med 485 000 kronor, skall enligt Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår höjas med 42 400 kronor till 527 400 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär följande:

1) höjning av anslagsposten till sjukvård m. m. med 2 000 kronor till 7 000 kronor;

2) höjning av anslagsposten till reseersättningar med 4 000 kronor till 20 000 kronor;

3) höjning av anslagsmedlen till bränsle m. m. med 40 000 kronor till 320 000 kronor;

4) höjning av anslagsmedlen till övriga expenser med 10 000 kronor till 169 500 kronor, varav för biblioteket 5 500 kronor och för högskolan i övrigt 164 000 kronor;

5) anslagsposten till övriga utgifter sänkes med 13 000 kronor till 36 900 kronor, innebärande, å ena sidan, en minskning med 24 000 kronor, avseende vissa utgifter av engångsnatur, samt, å andra sidan, en höjning med dels 9 000 kronor till anskaffande av kontorsmaskiner för biblioteket samt för komplettering av dess bokbinderi-, tryckeri- och reproduktionsutrustning, dels ock 1 400 kronor till bestridande av kostnaderna för anordnande av anslagsprov i samband med intagningen av studerande vid högskolan höstterminen 1946.

3. Reservationsanslaget till Tekniska högskolan i Stockholm: Materiel m. m.

Detta anslag, som i gällande riksstat är uppfört med 800 000 kronor, disponeras jämlikt av Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1945 meddelade föreskrifter (statsliggaren sid. 582 f.) sålunda:

Samlingar och laborationer	kronor	425 000
Tekniska licentiatarbeten	»	20 000
Nyanskaffning av apparater m. m.	»	316 000
Fotogrammetrisk utrustning	»	39 000
	Summa kronor	800 000.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att ifrågavarande anslag för nästa budgetår höjes till 1 100 000 kronor, att fördelas sålunda:

Samlingar och laborationer	kronor	500 000
Tekniska licentiatarbeten	»	20 000
Nyanskaffning av apparater m. m.	»	580 000
	Summa kronor	1 100 000.

4. Reservationsanslaget till Tekniska högskolan i Stockholm: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek.

Detta anslag har under de senaste åren utgått med följande belopp:

1935/36	kronor	33 000
1936/37	»	33 500
1937/42	»	35 000
1942/45	»	40 000
1945/46	»	76 000.

Högskolans lärarkollegium erinrar, att av det för innevarande budgetår anvisade anslaget å 76 000 kronor 40 000 kronor äro avsedda till bestridande av löpande utgifter, under det att återstoden, 36 000 kronor, utgör ett engångsanslag till inköp av engelskspråkig teknisk litteratur. Kollegiet har — under åberopande av biblioteksutredningens förslag — för nästa budgetår äskat en medelsanvisning av 60 000 kronor till löpande utgifter, vilket innebär en höjning med 20 000 kronor.

Biblioteksutredningen, som för budgetåret 1945/46 föreslagit ett anslag av 50 000 kronor till löpande utgifter, har ansett, att anslaget till detta ändamål därefter borde successivt ökas från 60 000 kronor budgetåret 1946/47 till 90 000 kronor budgetåret 1951/52.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

En rikhaltig tillgång till framför allt aktuell litteratur angående den tekniska forskningen är av den största betydelse för de tekniska högskolornas verksamhet och för vårt näringsliv, för vilket den i högskolornas bibliotek

samlade tekniska litteraturen redan nu i betydande omfattning utnyttjas. Av särskilt värde synes vara, att högskolornas bibliotek tillhandahålla ett rikhaltigt tekniskt tidskriftsmateriel. För att möjliggöra detta och för att högskolebiblioteken jämväl i övrigt skola kunna fylla sin uppgift såsom tekniska centralbibliotek finner jag det ofrånkomligt, att anslagsmedlen till löpande utgifter för bokinköp och bokbindning höjas väsentligt. Vid tekniska högskolans i Stockholm bibliotek utgöra dessa anslagsmedel nu 40 000 kronor. För nästa budgetår anser jag mig böra tillstyrka den begärda höjningen av dessa anslagsmedel med 20 000 kronor till 60 000 kronor. Då i förevarande anslag, som nu är uppfört med 76 000 kronor, ingår en engångsanvisning av 36 000 kronor till inköp av engelskspråkig teknisk litteratur, innebär vad jag sålunda förordat en anslagsminskning med 16 000 kronor.

5. Anslaget till Tekniska högskolan i Stockholm: Stipendier.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 18 000 kronor och disponeras på följande sätt:

1. Stipendier åt studerande vid högskolan	kronor 13 000
2. Resebidrag till studerande, som deltaga i exkursioner och fältövningar i anslutning till undervisningen i vissa ämnen	» 5 000
	<hr/> Summa kronor 18 000.

Kungl. Maj:t föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 19 000 kronor, innebärande en höjning av förstnämnda delpost med 1 000 kronor.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag för budgetåret 1946/47 till ovannämnda ändamål.

Utskottet.

6. Anslag till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1945: 374 därom framställda förslag har 1945 års riksdag *dels* beslutat, att tekniska högskolan i Stockholm skall utbyggas för möjliggörande av en årlig intagning av 450 nya ordinarie studerande, *dels ock* medgivit, att en av högskolans byggnadskommitté framlagd generalplan i huvudsak må — på sätt chefen för eklestikdepartementet i statsrådsprotokollet till nämnda proposition förordat — läggas till grund för det fortsatta arbetet med utbyggnadens detaljplanering.

I den av statsmakterna sålunda i princip godtagna generalplanen för högskolans utbyggnad har byggnadsprogrammet uppdelats på två huvudetapper.

Till den första etappen ha hänförts de ny- och ombyggnader m. m., som oundgängligen erfordras för en ökning av högskolans examinationskapacitet, och därutöver vissa andra byggnadsföretag, som stå i samband

med kapacitetsökningen eller eljest befunnits särskilt angelägna. Ifrågasvarande byggnadsarbeten avse i stort sett att genom nybyggnad bereda lokaler inom högskolans område å norra Djurgården för de båda lägre årskurserna samt genom ny- och ombyggnad större och förbättrade lokaler för de kemiska och fysiska institutionerna. Därjämte ingå i första byggnadsetappen nybyggnad av ett starkströmlaboratorium och vissa personalbostäder.

Kostnaderna för den första etappen av högskolans utbyggnad ha av kommittén uppskattats till ett sammanlagt belopp av i runt tal 15 300 000 kronor, varav omkring 10 400 000 kronor för ny- och ombyggnader m. m. samt omkring 4 900 000 kronor för utrustning och möblering.

Här må erinras, att riksdagen i anslutning till ett av departementschefen därom i statsrådsprotokollet till omförmälda proposition gjort uttalande beträffande planläggningen av personalbostäderna funnit storleken av de däri inrymda lägenheterna böra ökas utöver vad kommittén avsett, vilket beräknas medföra en merkostnad av 60 000 kronor.

Den andra etappen har avsetts skola omfatta övriga vid ett genomförande av den planerade utbyggnaden av högskolan erforderliga ny- och ombyggnader. Bland större byggnadsföretag inom denna etapp märkas tillbyggnad av biblioteksflygeln, ombyggnad av det nuvarande huvudbyggnadskomplexet, avseende bland annat inredande av ett svagströmlaboratorium och lokaler för lantmäteriavdelningen, ävensom uppförande av nybyggnader för avdelningarna för väg- och vattenbyggnad och arkitektur samt för institutionerna för brobyggnad och byggnadsstatik, byggnadsteknik och förbränningsmotorteknik m. m. En planerad värme- och kraftcentral skulle även ingå i denna byggnadsetapp.

I detta sammanhang må vidare anmärkas, att — därest lantmäteriundervisningen skulle komma att förläggas till annan plats än högskolan — den planerade byggnaden för avdelningen för arkitektur avsetts skola utgå ur byggnadsprogrammet och denna avdelning förläggas till den byggnad, i vilken eljest avdelningen för lantmäteri tänkts skola inrymmas.

Kostnaderna för den andra utbyggnadsetappen ha av kommittén beräknats till i runt tal 10 800 000 kronor, varav ungefär 7 400 000 kronor i byggnadskostnader m. m. och 3 400 000 kronor för utrustning och möblering.

De ny- och ombyggnader och därmed förenade arbeten, som hänförts till den första utbyggnadsetappen, ha av kommittén förutsatts skola vara i huvudsak slutförda vid utgången av budgetåret 1947/48, varigenom ett ökat antal studerande höstterminen 1948 första gången skulle kunna intagas vid högskolan. Den andra utbyggnadsetappen har av kommittén beräknats skola vara avslutad med utgången av budgetåret 1952/53.

Kostnaderna för högskolans utbyggnad ha sålunda uppskattats till sammanlagt i runt tal 26 100 000 kronor, varav byggnadskostnader omkring

17 900 000 kronor och kostnader för utrustning och möblering omkring 8 200 000 kronor. Härvid ha ej medräknats kostnaderna för den planerade värme- och kraftcentralen. Anmärkas må vidare att dessa kostnadskalkyler verkställts på grundval av 1942 års prisnivå. Såsom departementschefen erinrade i sitt anförande till det vid Kungl. Maj:ts förut omförmälda proposition fogade statsrådsprotokollet torde den sedan dess inträffade prisstegringen — såvitt gäller byggnadskostnader — böra uppskattas till omkring 15 procent. Byggnadskostnaderna kunna alltså för närvarande beräknas till i runt tal 20 600 000 kronor, varav omkring 12 000 000 kronor belöpa å den första utbyggnadsetappen och omkring 8 600 000 kronor å den andra etappen. Jämväl beträffande kostnaderna för utrustning och möblering har man att räkna med ökade priser, men den därav föranledda kostnadsökningen är mera svårbestämbar.

Till inredning och utrustning av nya lokaler vid högskolan ha under budgetåren 1942/46 genom å riksstaten uppförda reservationsanslag anvisats tillhopa 1 025 000 kronor, varav 325 000 kronor för budgetåret 1945/46.

Kungl. Maj:ts förslag innebär anvisande för budgetåret 1946/47 av dels ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor till utbyggnad av högskolan, dels ock ett anslag av 1 300 000 kronor till inredning och utrustning av nya lokaler vid densamma. — *Departementschefen* har beträffande ifrågavarande förslag anfört följande.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår har Kungl. Maj:t och riksdagen i princip godtagit den generalplan för utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm, som framlagts av högskolans byggnadskommitté. Från statsmakternas sida har därvid även uttalats, att den av kommittén föreslagna etappindelningen syntes i stort sett lämpligt avvägd samt att det med hänsyn till angelägenheten av att snarast öka högskolans kapacitet med avseende å antalet studerande framstode som ändamålsenligt att förlägga tyngdpunkten av högskolans utbyggnad till den första huvud-etappen.

Vid framläggandet av sin generalplan har kommittén jämväl överlämnat skissritningar till samtliga de i första etappen ingående byggnadsföretagen med undantag av de till personalbostäder avsedda byggnaderna. Enligt vad jag inhämtat från kommittén föreligga numera även ritningar beträffande sistnämnda byggnader. Storleken av de däri inrymda lägenheterna har därvid utökats i förhållande till det ursprungliga förslaget i enlighet med vad i det föregående angivits. De föreliggande skisserna till den första etappens byggnader torde kunna läggas till grund för uppgörandet av erforderliga huvudritningar och arbetsbeskrivningar. De förberedande arbetena ha sålunda beträffande den första utbyggnadsetappen numera fortskridit så långt, att dit hörande byggnadsföretag snart torde kunna igångsättas. Jag vill härvid framhålla, att byggnadsprogrammet förutsätter, att arbetena med de olika i denna etapp ingående byggnadsföretagen i stort sett skola bedrivas parallellt, för att den planliga undervisningen vid högskolan under byggnadstiden icke skall behöva i nämnvärd mån rubbas. Anslag till påbörjande

av den första byggnadsetappen torde sålunda böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Däremot synes icke erforderligt att — såsom i ärendet ifrågasatts — anvisa medel för ändamålet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46. På grund av ifrågavarande byggnadsföretags speciella karaktär och angelägenheten av att detsamma bedrivs i nära kontakt med vederbörande vid högskolan synes det mig lämpligt, att byggnadskommittén, som utformat byggnadsplanerna, även får taga ansvaret för utbyggnadens utförande. Jag erinrar i detta sammanhang, att även utbyggnaden av Chalmers tekniska högskola ombesörjes av en särskild byggnadskommitté. Kostnaderna för kommittén torde få bestridas av vederbörande byggnadsanslag. Härifrån torde jämväl — efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall — få bestridas kostnader för utländska studieresor av vederbörande lärare vid högskolan, i den mån dylika resor finnas påkallade för den närmare planeringen av olika institutioner i samband med utbyggnaden. Innan arbetena igångsätts, böra fullständiga huvudritningar till de olika byggnaderna jämte beskrivningar och kostnadsberäkningar av kommittén underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I enlighet med vad jag i det föregående angivit torde byggnadskostnaderna för ett genomförande av generalplanens första etapp för närvarande kunna uppskattats till i runt tal 12 000 000 kronor. Kommittén har för budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknat medelsbehovet till sammanlagt 8 698 000 kronor och högskolan har för de nämnda budgetåren äskat en medelsanvisning av 8 980 000 kronor. Merkostnaden enligt anslagsäskandena har föranletts av förslaget, att de nya lokalerna för den livsmedelskemiska institutionen skulle färdigställas tidigare än kommittén förutsatt. Jag vill härtill anmärka, att — enligt vad jag inhämtat från kommittén — en sådan jämkning av programmet ej torde vara praktiskt genomförbar. Såväl kommittén som högskolan ha grundat sina förenämnda anslagsberäkningar på 1942 års prisnivå. Angelägenheten av att den beslutade utbyggnaden snarast kommer till stånd motiverar en betydande medelsanvisning till ändamålet för nästa budgetår. Med beaktande av den för närvarande begränsade tillgången på materiel och arbetskraft har jag emellertid funnit mig böra stanna vid att förorda, att till utbyggnad av högskolan å riksstaten för budgetåret 1946/47 uppföres ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Vad härefter angår frågan om anslag till inredning och utrustning av nya lokaler så har byggnadskommittén beräknat medelsbehovet därför i samband med utbyggnaden till ett sammanlagt belopp av i runt tal 8 225 000 kronor, varav ett belopp av 509 000 kronor avsetts skola anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 och ett belopp av 998 500 kronor å riksstaten för budgetåret 1946/47. Från högskolans sida har för här avsedda ändamål i samband med utbyggnaden hemställts om en medelsanvisning i enlighet med kommitténs förslag med den avvikelsen, att för budgetåret 1946/47 äskats ett belopp av ytterligare 130 000 kronor med utgångspunkt från att vissa institutioners lokaler skulle färdigställas från en tidigare tidpunkt än kommittén förutsatt. Härutöver har högskolan för nästa budgetår äskat ett belopp av sammanlagt 113 400 kronor till inredning och utrustning av lokaler för vissa institutioner, vilkas behov därav icke betingas av den planerade utbyggnaden, nämligen för institutionerna för järnets bearbetning och behandling, teknisk organisk kemi, teknisk oorganisk kemi, cellulosateknik och träkemi, pappersteknik samt mineralogi och geologi.

Det synes mig till en början lämpligt att inredningen och utrustningen av de här angivna institutionernas lokaler nu slutföres. Mot uppskattningen av medelsbehovet härför har jag ingen erinran och förordar alltså att till ändamålet för nästa budgetår beräknas en medelsanvisning av 113 400 kronor. Vad åter angår anslagsbehovet för inredning och utrustning av högskolans lokaler i samband med utbyggnaden, så synes något anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår icke erfordras. Även om jag för nästa budgetår ej är beredd att tillstyrka en medelsanvisning för ändamålet av den omfattning, som högskolan och byggnadskommittén avsett, torde dock med hänsyn till de långa leveranstider, varmed man för närvarande har att räkna, anslagsbeloppet ej böra tillmätas alltför snävt. Jag vill sålunda förorda, att anslaget till inredning och utrustning av nya lokaler för nästkommande budgetår — inräknat den förenämnda medelsanvisningen av 113 400 kronor — uppföres med 1 300 000 kronor. Det torde böra ankomma å Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande dispositionen av de anslagsmedel, som härvid avsetts för inredning och utrustning i samband med utbyggnaden.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag tillstyrker utskottet, att för tekniska högskolans i Stockholm utbyggnad för budgetåret 1946/47 anvisas ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor. Utskottet biträder jämväl Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för nästa budgetår av 1 300 000 kronor till inredning och utrustning av nya lokaler, häri inräknat ett belopp av 113 400 kronor till inredning och utrustning av lokaler för vissa av departementschefen närmare angivna institutioner, vilkas behov därav icke betingas av den planerade utbyggnaden.

Utskottet.

Utskottet har icke något att erinra mot att ifrågavarande anslag i mån av behov och efter Kungl. Maj:ts prövning även får anlitas för bestridande av kostnaderna för eventuellt erforderliga utrikes resor för anskaffande av här avsedd laborieutrustning m. m.

7. Förslagsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar.

Ifrågavarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 515 000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning av anslaget med 257 000 kronor till 772 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär följande.

1) Inrättandet av nya professurer i tillämpad matematik, i vattenbyggnad och i teoretisk kemi ävensom en laboratorstjänst i fysik föranleder en höjning av anslagsposten till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* med i runt tal 41 800 kronor. Uppflyttningen av en kansli-biträdestjänst å rektorsexpeditionen till en kontoristbefattning beräknas medföra en ökad belastning av anslagsposten med omkring 200 kronor. Vidare föranleder Kungl. Maj:ts ställningstagande med avseende å personalorganisationen vid högskolans bibliotek en ytterligare uppräkningsmedel i runt tal 23 000 kronor. Anslagsposten uppföres alltså för nästa budgetår med 323 000 kronor, innebärande en höjning med 65 000 kronor.

2) Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, uppdelas i överensstämmelse med motsvarande anslagspost för tekniska högskolan i Stockholm å en post avseende arvoden åt speciallärare och biträdande lärare, upptagen med förslagsvis angivet belopp, samt en post avseende övriga arvoden och särskilda ersättningar. Den förra delposten beräknas till ett belopp av sammanlagt i runt tal 182 500 kronor. De med den senare delposten avsedda utgifterna ha för innevarande budgetår beräknats till 20 500 kronor. Vid anslagsberäkningen utgår departementschefen från oförändrat medelsbehov för nästa budgetår och upptager sålunda denna delpost till 20 500 kronor. Därest grunderna för docentstipendierna vid universiteten och övriga högskolor skulle ändras från och med nästa budgetår, har departementschefen emellertid — såsom förut nämnts — avsett, att motsvarande ändringar skola vidtagas i fråga om de tekniska högskolornas docentstipendier. Härvid torde ifrågavarande delpost få överskridas med för ändamålet erforderligt belopp. Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, upptages i enlighet härmed för nästa budgetår till sammanlagt 203 000 kronor, vilket innebär en ökning med 95 600 kronor.

3) Delposten till ersättningar åt tillfälliga lärare och assistenter höjes med 50 000 kronor till 285 000 kronor. Den till undervisning om arbetsledningens problem avsedda delposten uppföres med oförändrat belopp, 1 500 kronor. Delposten till avlöningar åt annan icke-ordinarie personal ökas för det första med ett belopp av 7 600 kronor till grundlön vid en befattning som högskolesekreterare i lönegraden Eo 24. Härjämte uppräknas denna post vid den förordade förstärkningen av kansli- och kontorspersonalen å rektors-expeditionen samt å fackavdelningarna med ett belopp av 6 000 kronor. Vidare höjes posten med 6 200 kronor till grundlön vid två nya befattningar som institutionsvaktmästare i lönegraden Eo 7 och med 2 000 kronor till viss extra arbetshjälp. Slutligen föranleder Kungl. Maj:ts ställningstagande med avseende å personalorganisationen vid högskolans bibliotek en höjning av denna post med i runt tal 6 100 kronor. Delposten till avlöningar till annan icke-ordinarie personal uppföres sålunda med 93 500 kronor. Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal höjes alltså i sin helhet med 77 900 kronor till 380 000 kronor.

4) Anslagsposten till rörligt tillägg uppräknas med 18 500 kronor till 76 000 kronor.

5) Den under särskilda uppbördsmedel uppförda posten avgifter från de studerande upptages till oförändrat belopp, 210 000 kronor.

8. Förslagsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Omkostnader.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 170 000 kronor.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 198 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 28 000 kronor, därav 500 kronor till sjukvård m. m., 1 000 kronor till reseersättningar, 20 000 kronor till bränsle m. m. och 6 500 kronor till övriga expenser.

9. Reservationsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Materiel m. m.

Detta anslag, som i gällande riksstat är uppfört med 300 000 kronor, disponeras jämlikt av Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1945 meddelade föreskrifter (statsliggaren sid. 588 f.) sålunda:

Samlingar och laborationer	kronor	200 000
Nyanskaffning av apparater m. m.	»	100 000
	Summa kronor	300 000.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att förstnämnda anslagspost ökas med 35 000 kronor till 235 000 kronor och sistnämnda anslagspost med 90 000 kronor till 190 000 kronor samt anslaget i dess helhet alltså med 125 000 kronor till 425 000 kronor.

10. Reservationsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek.

Detta anslag, som för budgetåren 1939/45 var uppfört med 25 000 kronor, har för budgetåret 1945/46 höjts till 49 000 kronor. Av det sålunda för innevarande budgetår anvisade anslaget äro 25 000 kronor avsedda att användas till löpande utgifter, medan återstoden, 24 000 kronor, utgör ett engångsanslag för inköp av engelskspråkig teknisk litteratur.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en minskning av anslaget med 4 000 kronor till 45 000 kronor.

Departementschefen har under återopande av vad han anfört vid behandlingen av motsvarande anslagsfråga för tekniska högskolan i Stockholm tillstyrkt, att de för löpande utgifter avsedda anslagsmedlen till bokinköp och bokbindning vid Chalmers tekniska högskola för nästa budgetår höjas med 20 000 kronor till 45 000 kronor. Däremot har departementschefen ansett sig icke kunna tillstyrka, att särskilda medel jämväl för nästa budgetår beräknas under förevarande anslag för inköp av engelskspråkig teknisk litteratur.

11. Anslaget till Chalmers tekniska högskola: Stipendier.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 6 000 kronor.

Kungl. Maj:t har med hänsyn till det ökade antalet studerande vid högskolan föreslagit, att anslaget för nästa budgetår höjes med 1 000 kronor till 7 000 kronor.

Utskottet har icke funnit annat att erinra mot Kungl. Maj:ts här ifrågasvarande förslag än att den i avlöningsstaten för Chalmers tekniska högskola upptagna delposten till arvoden åt speciallärare och biträdande lärare med anledning av den ståndpunkt utskottet i det föregående intagit torde böra höjas från 182 500 kronor till 208 500 kronor och avlöningsanslagets slutsumma alltså uppföras med ett belopp av 798 000 kronor.

Utskottet.

12. Anslag till nybyggnader för Chalmers tekniska högskola m. m.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1945:326 har riksdagen (skrivelsen nr 485) för innevarande budgetår anvisat ett investeringsanslag av 2 230 000 kronor till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.

Genom beslut den 29 juni 1945 föreskrev Kungl. Maj:t, att av nämnda anslag finge tagas i anspråk högst följande belopp för påbörjande av här- efter angivna byggnadsföretag, nämligen

nybyggnad för avdelningen för elektroteknik	kronor	1 000 000
tillbyggnad av fysikinstitutionen	»	300 000
nybyggnad för avdelningen för maskinteknik	»	930 000
	Summa kronor	2 230 000.

Kungl. Maj:ts förslag innebär anvisande för nästa budgetår av anslag dels till fortsättande av ovannämnda tre byggnadsföretag, dels till påbörjande av om- och tillbyggnad av institutionen för silikatkemisk forskning, dels ock till första utrustning och möblering av samtliga nu nämnda byggnader. För byggnadsföretagen har äskats ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor och för utrustning och möblering ett reservationsanslag av 785 000 kronor. Kostnaderna fördela sig på de olika byggnaderna på följande sätt:

	Byggnads- kostnader m. m.	Kostnader för utrustning och möblering
Nybyggnad för avdelningen för elektroteknik	kronor 1 000 000	325 000
Tillbyggnad av fysikinstitutionen	» 303 000	150 000
Nybyggnad för avdelningen för maskinteknik	» 2 200 000	150 000
Om- och tillbyggnad av institutionen för sili- katkemisk forskning	» 200 000	160 000
	Summa kronor 3 703 000	785 000.

Beträffande nybyggnaden för avdelningen för maskinteknik har *departementschefen* ansett sig böra förorda av Chalmerska byggnadskommittén och högskolans styrelse framlagt förslag, att den i denna byggnad ingående värme- och kraftcentralen utrustas med två 9-tons ångpannor i stället för två 5-tons. Till stöd för detta förslag har anförts, att det med hänsyn till högskolans beräknade snabba utbyggnad vore fördelaktigare ur ekonomisk synpunkt att redan från början utföra anläggningen för större effekt. Totalkostnaden för nybyggnaden med däri ingående värme- och kraftcentral, utrustad med två 9-tons ångpannor, har beräknats till 5 121 000 kronor, vilket innebär en ökning med 675 000 kronor av den tidigare beräknade totalkostnaden. Av sistnämnda belopp anses omkring 300 000 kronor böra belöpa å den av departementschefen sålunda tillstyrkta utvidgningen av värme- och kraftcentralen, medan 240 000 kronor utgöra ökat medelsbehov, föranlett av att vissa maskiner, som tillhöra det nuvarande maskinlabora-

toriets ånganläggning, icke lämpligen torde böra överflyttas till nybyggnaden. Återstoden av kostnadsökningen synes vara betingad av att kostnaderna för värme- och kraftcentralen tidigare beräknats för lågt.

I detta sammanhang har departementschefen vidare anmält uppkommen fråga om dispositionen av det för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget å 175 000 kronor till Chalmers tekniska högskola: Reparation av högskolans äldre byggnader m. m. Genom beslut den 15 juni 1945 har Kungl. Maj:t medgivit, att vid utgången av budgetåret befintlig reservation å anslaget finge av byggnadsstyrelsen disponeras under budgetåret 1945/46. Då de med anslaget avsedda byggnadsarbetena beräknas icke hinna slutföras under innevarande budgetår, har byggnadsstyrelsen anhållit att få disponera vid budgetårets utgång förefintlig behållning å anslaget jämväl under budgetåret 1946/47. Då innevarande budgetår är det tredje efter det, varunder ifrågavarande reservationsanslag senast uppfördes i riksstaten, får anslaget enligt antagna grunder icke disponeras även under nästa budgetår. I likhet med vad som skett i andra dylika fall har departementschefen föreslagit, att riksdagens medgivande att disponera anslaget även under budgetåret 1946/47 inhämtas.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag tillstyrker utskottet, att för nästa budgetår anvisas dels till nybyggnader för Chalmers tekniska högskola ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor, dels ock till inredning och utrustning av högskolans nya lokaler ett anslag av 785 000 kronor. Utskottet har icke något att erinra mot att ifrågavarande anslag må i mån av behov och efter Kungl. Maj:ts prövning även få anlitas för bestridande av kostnaderna för eventuellt erforderliga utrikes resor för anskaffande av här avsedd laboratorieutrustning m. m.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot att vid utgången av budgetåret 1945/46 förefintlig reservation å det senast för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till reparation av Chalmers tekniska högskolans äldre byggnader m. m. må disponeras även under budgetåret 1946/47.

13. Reservationsanslaget till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Stipendier för främjande av högre tekniska studier.

Detta anslag beviljades första gången av 1942 års riksdag och uppfördes med 22 500 kronor. Anslaget var avsett för 9 stipendier å 2 500 kronor, därav 6 vid tekniska högskolan i Stockholm och 3 vid Chalmers tekniska högskola. Enär stipendierna avses normalt skola utgå under två år, höjdes anslaget för budgetåret 1943/44 till 45 000 kronor, med vilket belopp det är uppfört även i gällande riksstat.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att förevarande anslag höjes med 5 000 kronor till 50 000 kronor. — *Departementschefen* har beträffande ifrågavarande förslag anfört följande.

Antalet ansökningar till stipendier för högre tekniska studier har, enligt vad jag inhämtat från respektive högskolor, under de senaste åren varit följande.

H ö g s k o l a n i	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46
Stockholm	13	24	19	24
Göteborg	2	8	4	3

De två senaste budgetåren ha 12 stipendier avsetts för tekniska högskolan i Stockholm och 6 stipendier för Chalmers tekniska högskola. Enär stipendierna avses normalt skola utgå under två år, torde som regel hälften av nämnda antal stipendier årligen kunna utdelas till nya sökande.

Mot bakgrunden av nu angivna relation mellan antalet stipendier å ena sidan och antalet ansökningar å andra sidan är jag icke beredd att för närvarande förorda någon utökning av antalet stipendier vid Chalmers tekniska högskola. Däremot anser jag mig böra förorda, att medel beräknas för ytterligare två stipendier vid tekniska högskolan i Stockholm. Då jag icke anser mig kunna tillstyrka någon ökning av stipendiebeloppen, bör anslaget för nästa budgetår höjas med 5 000 kronor till 50 000 kronor.

14. Reservationsanslaget till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Bidrag till främjande av teknisk forskning.

Under vart och ett av budgetåren 1942/45 har såsom bidrag till främjande av teknisk forskning anvisats ett för de båda tekniska högskolorna gemensamt anslag av 150 000 kronor. Av dessa medel ha 100 000 kronor brukat disponeras för tekniska högskolan i Stockholm och 50 000 kronor för Chalmers tekniska högskola. För innevarande budgetår har anslaget höjts med 40 000 kronor för tillgodoseende av ett speciellt forskningsändamål, nämligen understödande av den forskning på elektronikens område, som sedan några år tillbaka bedrivs vid högskolan i Stockholm av professorn H. Alfvén.

Departementschefen har anfört, att samma skäl, som föranlett att särskilda medel beräknats under förevarande anslag till främjande av forskning vid tekniska högskolan i Stockholm på elektronikens område, synas tala för att särskilda medel jämväl beräknas under anslaget för främjande av dylik forskning vid Chalmers tekniska högskola. Medelsanvisningen för detta ändamål synes departementschefen kunna begränsas till 30 000 kronor, varför han förordar, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 220 000 kronor.

15. Förslagsanslaget till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle anslaget uppföras med oförändrat belopp, 3 000 kronor.

16. Förslagsanslaget till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden.

Detta anslag, som för budgetåret 1943/44 var uppfört med 7 000 kronor, höjdes för budgetåret 1944/45 till 10 000 kronor, med vilket belopp det även för innevarande budgetår är uppfört.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär att anslaget för nästa budgetår höjes till 16 000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Beträffande ersättning av denna art vid de tekniska högskolorna gälla i huvudsak enahanda bestämmelser, som tillämpas i fråga om universiteten. Åren 1940 och 1941 ha grunderna för ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden vid såväl de tekniska högskolorna som universiteten underkastats ändringar i utgiftsminskande syfte. Under punkten 119 i årets åttonde huvudtitel har jag tillstyrkt ett av universitetskanslern framlagt förslag beträffande grunderna för ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden vid universiteten, vilket förslag i huvudsak innebär en återgång till de före budgetåret 1940/41 gällande ersättningsgrunderna. De av mig sålunda förordade ändrade grunderna för ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden vid universiteten torde jämväl böra tillämpas i fråga om dylik ersättning vid de tekniska högskolorna. Vid bifall härtill synes förevarande anslag för nästa budgetår böra uppräknas med 6 000 kronor till 16 000 kronor.

17. Reservationsanslag till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Resestipendier åt lärare.

Stipendier för utrikes studieresor åt lärare vid de tekniska högskolorna ha tidigare under en följd av år utgått från de för högskolorna anvisade särskilda anslagen till stipendier. För budgetåret 1939/40 voro sålunda under dessa anslag beräknade ett belopp av 4 000 kronor för tekniska högskolan i Stockholm och ett belopp av 1 500 kronor för Chalmers tekniska högskola. För budgetåren 1941/46 ha på grund av den utrikespolitiska situationen icke beviljats några medel för ändamålet.

Från *högskolornas* sida har nu, under hänvisning till av de sakkunniga framlagt förslag i ämnet, gjorts framställning om uppförande på riksstaten från och med nästa budgetår av ett för högskolorna gemensamt anslag för ändamålet. *Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm* har därvid beräknat medelsbehovet för högskolan ensam till 23 000 kronor, medan *styrelsen för Chalmers tekniska högskola* ansett ett belopp av 40 000 kronor erforderligt för båda högskolorna gemensamt.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår framhållit, att kostnaderna för resor stigit i synnerligen hög grad efter det att de sakkunniga uppgjort sina beräkningar av medelsbehovet. Varje resestipendium borde därför numera beräknas till 2 500 kronor i stället för 1 500 kronor. Härtill komme, att de

sakkunniga vid anslagsberäkningarna icke tagit hänsyn till sitt förslag om inrättande av befattningar såsom adjungerade lärare.

Departementschefen har för egen del anfört, att det måste anses som ett viktigt led i de tekniska högskolornas verksamhet, att lärarna vid dessa beredas tillfälle att utomlands följa utvecklingen på sina respektive områden och knyta personliga förbindelser med utländska kolleger. För möjliggörande härav finner departementschefen det angeläget, att medel nu ånyo anvisas till stipendier för utrikes studieresor. Man torde ha att räkna med att dylika resor nu komma att i väsentligt större utsträckning än före kriget förläggas till mera avlägset belägna länder. Med hänsyn till de betydande resekostnader, som därför torde vara att påräkna i många fall, och då det är av vikt att ett ej alltför begränsat antal lärare kunna erhålla stipendier, är en icke obetydlig medelsanvisning erforderlig. Departementschefen förordar därför, att å riksstaten för nästa budgetår för ändamålet uppföres ett anslag av 40 000 kronor, vilket torde bära givas reservationsanslags natur. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande anslaget disposition.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag beträffande anslag till gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa

A att riksdagen må, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 339 och II: 519 ävensom med avslag å motionerna I: 341 och I: 342,

1. *dels* medgiva, att för professorn Sigurd Mattias (Matts) Bäckström må från och med den 1 juli 1946 inrättas en personlig professur i kylteknik vid tekniska högskolan i Stockholm;

dels besluta, att Bäckström skall såsom innehavare av sagda befattning i avlöningshänseende vara likställd med ordinarie professor vid nämnda högskola;

dels ock medgiva att till upprätthållande av den med professuren förenade undervisningsskyldigheten må av statsmedel utgå bidrag i enlighet med vad departementschefen förordat;

allt under förutsättning att aktiebolaget Elektrolux i övrigt bestrider kostnaderna för Bäckströms avlöningsförmåner ävensom svarar för Bäckströms tjänste- och familjepensionering och bidrager till kostnaderna för institutionen för kylteknik vid högskolan på sätt i det föregående angivits;

2. godkänna följande personalförteckning för tekniska högskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Personalförteckning.

Tjänstemän å ordinarie stat.

Befattning.	Lönegrad.
49 professorer	A 30
1 överbibliotekarie	A 28
2 laboratorer	A 27
1 högskolesekreterare	A 27
1 högskoleintendent	A 27
1 förste bibliotekarie	A 26
2 bibliotekarier	A 23
1 biblioteksassistent	A 11
1 kansliskrivare	A 11
1 kassör	A 11
1 maskinist	A 10
12 institutionsvaktmästare	A 9
1 maskinist	A 8
2 kanslibiträden	A 7
3 förste expeditionsvakter	A 7
13 institutionsvaktmästare	A 7
1 snickare	A 7
1 expeditionsvakt	A 5
4 kontorsbiträden	A 4

Anm. 1: De å personalförteckningen uppförda 49 professorsbefattningarna omfattar vardera ett av följande ämnesområden: 1) anrikning; 2) arkitektur I; 3) arkitektur II; 4) brobyggnad; 5) byggnadsstatik; 6) byggnadsteknik; 7) cellulosesteknik och träkemi; 8) elektrisk anläggningsteknik; 9) elektromaskinlära; 10) elektronik; 11) flygteknik; 12) fotogrammetri; 13) fysik; 14) förbränningsmotorteknik; 15) geodesi med utjämningsräkning; 16) gruvbrytning; 17) hållfasthetslära; 18) industriell ekonomi och organisation; 19) järnets bearbetning och behandling; 20) järnets metallurgi; 21) kommunikationsteknik; 22) livsmedelskemi; 23) läran om maskinelement; 24) läran om vattenmotorer och pumpar; 25) läran om verktygsmaskiner; 26) matematik; 27) matematik och mekanik; 28) mekanik; 29) mekanisk teknologi; 30) metallografi; 31) mineralogi och geologi; 32) oorganisk kemi; 33) organisk kemi; 34) radioteknik; 35) skifteslära; 36) stadsbyggnad; 37) teknisk elektrokemi; 38) teknisk hydromekanik; 39) teknisk oorganisk kemi; 40) teknisk organisk kemi; 41) telegrafi och telefoni; 42) teoretisk elektroteknik; 43) teoretisk kemi; 44) tillämpad matematik I; 45) tillämpad matematik II; 46) uppvärmnings- och ventilationsteknik; 47) vattenbyggnad; 48) värmeteknik och maskinlära; 49) ångteknik.

Förutom ovannämnda 49 professorsbefattningar finnas vid högskolan en av aktiebolaget Bofors bekostad personlig befattning såsom professor i teknisk fysik för E. Hj. W. Weibull samt en delvis av aktiebolaget Elektrolux och delvis av statsmedel bekostad personlig befattning såsom professor i kylteknik för S. M. Bäckström.

Anm. 2: Professorsbefattningarna i tillämpad matematik I och tillämpad matematik II må icke tillsättas, så länge en å övergångsstat uppförd professor i tillämpad matematik kvarstår i sin tjänst.

Anm. 3: Överbibliotekariebefattningen må icke tillsättas, så länge en å övergångsstat uppförd bibliotekarie kvarstår i sin tjänst.

Statsutskottets utlåtande nr 242.

Extra ordinarie tjänsteman i högre
lönegrad än 20.

Befattning.	Lönegrad.
1 bibliotekarie	Eo 23

Tjänstemän å övergångsstat.

1 professor	A 30
1 bibliotekarie	A 24;

3. godkänna följande avlöningsstat för tekniska högskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

A v l ö n i n g s s t a t .

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förlagsvis	kronor	796 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Arvoden åt spe- ciallärare och bi- trädande lärare, förlagsvis	kronor	274 500
b. Övriga arvoden och särskilda er- sättningar	»	40 500
		» 315 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	836 000
4. Rörligt tillägg, förlagsvis	»	168 000
		<u>Summa kronor 2 115 000</u>

Särskilda uppbördsmedel:

Avgifter från de studerande	kronor	350 000
		<u>Nettoutgift kronor 1 765 000;</u>

4. till *Tekniska högskolan i Stockholm*: Avlöningar för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 765 000 kronor;

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i det föregående anförts tills vidare från och med budgetåret 1946/47 medgiva överskridande av den i avlöningsstaten för tekniska högskolan i Stockholm upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal;

6. till *Tekniska högskolan i Stockholm: Omkostnader* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 527 400 kronor;

7. till *Tekniska högskolan i Stockholm: Materiel m. m.* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor;

8. till *Tekniska högskolan i Stockholm: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor;

9. till *Tekniska högskolan i Stockholm: Stipendier* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 19 000 kronor;

10. till *Tekniska högskolan i Stockholm: Inredning och utrustning av nya lokaler* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor;

11. *dels* medgiva, att för professorn Johan Arvid Hedvall må från och med den 1 juli 1946 inrättas en personlig professur i silikat kemi vid Chalmers tekniska högskola;

dels ock besluta, att Hedvall skall såsom innehavare av sagda befattning i avlönings- och pensionshänseende vara likställd med ordinarie professor vid nämnda högskola;

allt under förutsättning att aktiebolaget Mälardalens tegelbruk, aktiebolaget Gustavbergs fabriker och aktiebolaget Surte glasbruk bestrida kostnaderna för Hedvalls avlöningsförmåner och övriga med professurens tillkomst förenade kostnader på sätt av departementschefen angivits;

12. godkänna följande personalförteckning för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Personalförteckning.

Tjänstemän å ordinarie stat.

Befattning.	Lönegrad.
22 professorer	A 30
1 överbibliotekarie	A 28
1 laborator	A 27
1 förste bibliotekarie	A 26
1 bibliotekarie	A 23
1 kamrerare	A 22
1 kontorist	A 9
1 maskinist	A 9

Befattning.	Lönegrad.
2 institutionsvaktmästare	A 9
1 kanslibitråde	A 7
2 förste expeditionsvakter	A 7
6 institutionsvaktmästare	A 7
1 värmeledningssskötare	A 6

*Extra ordinarie tjänstemän i högre
lönegrad än 20.*

1 högskolesekreterare	Eo 24
1 bibliotekarie	Eo 23;

Anm.: De å personalförteckningen uppförda 22 professorsbefattningarna omfatta vardera ett av följande ämnesområden: 1) arkitektur; 2) byggnadsstatik och brobyggnad; 3) byggnadsteknik; 4) elasticitets- och hållfasthetslära; 5) elektricitetslära och elektrisk mätteknik; 6) elektrisk anläggningsteknik; 7) elektromaskinlära; 8) fysik; 9) förbränningsmotorteknik; 10) maskinelement jämte hiss- och tranportanordningar; 11) matematik; 12) mekanik och matematik; 13) oorganisk kemi; 14) organisk kemi; 15) praktiskt skeppsbyggeri; 16) radioteknik; 17) teknisk kemi; 18) teoretisk kemi; 19) teoretiskt skeppsbyggeri; 20) tillämpad matematik; 21) vattenbyggnad; 22) ångteknik.

Förutom ovannämnda 22 professorsbefattningar finnas vid högskolan en av Svenska skifferoljeaktiebolaget bekostad personlig befattning såsom professor i oljekemi för C. E. B. Schjånberg, samt en av aktiebolaget Mälardalens tegelbruk, aktiebolaget Gustavsbergs fabriker och aktiebolaget Surte glasbruk bekostad personlig befattning såsom professor i silikat kemi för J. A. Hedvall.

13. godkänna följande avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

A v l ö n i n g s s t a t .

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förlagsvis	kronor	323 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Arvoden åt speciallärare och biträdande lärare, förlagsvis	kronor	208 500
b. Övriga arvoden och särskilda ersättningar	»	20 500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	380 000
4. Rörligt tillägg, förlagsvis	»	76 000
	Summa kronor	1 008 000

Särskilda uppbördsmedel:

Avgifter från de studerande	kronor 210 000
	<hr/>
	Nettoutgift kronor 798 000;

14. till *Chalmers tekniska högskola*: *Avlöningar* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 798 000 kronor;

15. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i det föregående anförts tills vidare från och med budgetåret 1946/47 medgiva överskridande av den i avlöningsstaten för *Chalmers tekniska högskola* upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal;

16. till *Chalmers tekniska högskola*: *Omkostnader* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 198 000 kronor;

17. till *Chalmers tekniska högskola*: *Materiel m. m.* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 425 000 kronor;

18. till *Chalmers tekniska högskola*: *Bokinköp och bokbindning* för *högskolans bibliotek* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 45 000 kronor;

19. till *Chalmers tekniska högskola*: *Stipendier* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 7 000 kronor;

20. till *Chalmers tekniska högskola*: *Inredning och utrustning av nya lokaler* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 785 000 kronor;

21. till *Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna*: *Stipendier för främjande av högre tekniska studier* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

22. till *Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna*: *Bidrag till främjande av teknisk forskning* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 220 000 kronor;

23. till *Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna*: *Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 kronor;

24. till *Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden* för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 kronor;

25. till *Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Resestipendier åt lärare* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor;

26. till *Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm* för budgetåret 1946/47 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

27. till *Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola* för budgetåret 1946/47 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor;

28. medgiva, att vid utgången av budgetåret 1945/46 befintlig reservation å det senast för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Reparation av högskolans äldre byggnader m. m. må disponeras intill utgången av budgetåret 1946/47.

B att motionen I: 340 må anses besvarad med vad utskottet i det föregående anfört.

Stockholm den 25 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Karl Andersson, Heiding, Mannerskantz, Boman, Petersson, Johan Eric Ericson, Hesselbom* och *Gunnar Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Ohlin, Falla, Rubbestad, Mårtensson, Åkerström, Hoppe, Thapper, Onsjö* och *Birke*.